O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV №

АДОЛАТ ҲАР ИШДА ҲАМРОҲИМИЗ ВА ДАСТУРИМИЗ БЎЛСИН!

ИНСОН ва ҚОНУН

2001 йил 23 ОКТЯБР сешанба
№ 43 (247)
Сотувда эркин нархда

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ
1996 йилнинг январидан нашр этилади

Президентимиз Ислом Каримов иккинчи чақириқ Олий Мажлиснинг учинчи сессиясида сўзлаган маърузасида мустақил давлатимиз учун энг катта хавф диний ақидапарастлик ва террорчилик эканини яна бир бор алоҳида таъкидлаб ўтган эди. Йўлбошчимиз маърузасида диний ақидапарастлик, халқаро терроризмнинг ёвуз мақсад-муддаоси, унинг инсоният тарихидаги мудҳиш изи, бугунги кунда бу ёвуз ҳаракатга қарши қатъий курашиш усул-воситалари концептуал муштараклиkда таҳлил этиб берилди. Таъкидлаш жоизки; Ўзбекистоннинг ҳозирги ички ва ташқи сиёсатида терроризмга қарши кураш долзарб аҳамият касб этмоқда. Чунки диний ақидапарастлик ва халқаро террорчилик халқимизнинг миллий тикланиш жараёнлари ва тараққиётига катта хавф солаяпти.

Шу ўринда "террор" атамасига тўхталиб ўтадиган бўлсак, бу француз тилидан олинган бўлиб, одамларни оммавий равишда қирғин қилиш, мухолифларни ўлдириш каби ғайриинсоний хатти-ҳаракатларни амалга ошириш орқали жамиятда қўрқув ва парокандаликни юзага келтириш деган маънони англатади.

Терроризм сиёсий атама сифатида қурол, наркобизнес савдо-сотиғи, амалдаги конституцион тузумларни ағдариш ва бошқа тубан мақсадларга эришиш учун турли жиноий йўллардан фойдаланадиган жиноий гуруҳларнинг воситаси бўлиб хизмат қилади.

Терроризм табиатига эзгулик мутлақо ёт, у ҳар доим диний ва инсоний меъёрлар, умуминсоний қадриятлар ва ахлоқий фазилатларга қарши содир этилган энг оғир ва ваҳшиёна жиноят ҳисобланади. Шу боис унинг тарихи қон билан ёзилган.

Яна шуни таъкидлаш жоизки, терроризм дин, миллат, элат ва чегара билмайди. Бу қабиҳ ишга энг ваҳший, инсоний қиёфасини батамом йўқотган ашаддий жиноятчилар қўл уради.

Ҳозирги кунда терроризм ўзининг янгидан-янги шаклларини намоён этмоқда. Террорчилар энг замонавий қирғин қуролларини қўлга киритган. Шу боис ҳам, бу ёвуз кучга қарши курашиш осонлик билан амалга ошмайди. Шунинг учун мамлакатимизда терроризмга нисбатан қатъий чора-тадбирлар ишлаб чиқиш, унга қарши курашиш борасида кўпгина ишлар амалга оширилмоқда. Мамлакатимизда шахс, жамият ва давлатнинг хавфсизлигини таъминлаш, давлат суверенитети ва ҳудудий яхлитлигини ҳимоя қилиш, фуқаролар тинчлиги ва миллий тотувликни сақлаш мақсадида 2000 йил 15 декабрда **"Терроризмга қарши кураш тўғрисида"**ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни қабул қилинди.

ТЕРРОРИЗМ — XXI АСР ВАБОСИ

унга қарши курашиш ҳар бир фуқаронинг муқаддас бурчидир

Шу ўринда айтиш жоизки, халқаро террорчилар томонидан дунёнинг турли мамлакатларида содир этилаётган қабиҳ воқеалар, жумладан, Ўзбекистонда амалга оширилган 16 феврал қонли воқеаси башариятни огоҳликка ундаш учун чалинган жиддий бонг эди.

Ҳаётда ўзининг қатъий позициясига, мустақил фикрига эга бўлмаган, воқеликка ақл-идрок билан эмас, балки ҳиссиёт билан ёндашадиган одамлар ҳавойи даъватларга тез учади. Террорчилик ҳаракати ташкилотчилари аҳолининг айнан шундай қатлами ичига кириб олиш пайида бўлади. Уларнинг заиф жиҳатларидан устомонлик билан фойдаланади.

Мамлакатимиз Президенти Ислом Каримов феврал воқеаларига дахлдор бўлган террорчилик гуруҳи таъсирига учган, уларнинг ёлғон даъватларига кўр-кўрона эргашганларни юрт ва миллат отаси сифатида гуноҳларидан кечиш ҳақида баёнот берганидан сўнг рўй берган воқеалар диққатга сазовор. Дарҳақиқат, бир неча юзлаб ёшлар танлаган йўллари нотўғри эканлигини англаб етдилар. Кимларнингдир тазйиқи ва таъсири билан ғайриисломий ва ғайриинсоний йўлга кириб қолганликларидан пушаймон бўлиб, узр сўрамоқдалар. Ана шу ҳолатнинг ўзи диний ақидапарастлик нима эканлигини яққол кўрсатади.

Халқаро террорчилар Тоҳир Йўлдош, Жумабой Ҳожиев ва Салой Мадаминовлар дин ниқоби остида амалдаги конституциявий тузумни ағдариш мақсадида Ўзбекистон халқига қарши ўзларининг йўлларига ғов бўлиб турган барча кишиларни оммавий қирғин қилиш йўли билан ҳокимиятга эришиш учун "жиҳод" эълон қилдилар.

1999 йил 16 февралда Тошкент шаҳрида содир этилган террористик актлар қатнашчилари устидан бўлиб ўтган суд жараёни улар томонидан содир этилган ёвузликларнинг ваҳшиёна қиёфасини очиб ташлади. Тоҳир Йўлдош бошчилигидаги жиноий гуруҳ аъзолари Фарғона водийсида ўнлаб қотиллик ва босқинчилик жиноятларини содир этиб, фуқароларнинг мол-мулкларини талон-тарож қилишган.

Масалан, 1997 йил 23 март кунига ўтар кечаси Андижон шаҳрида Тоҳир Йўлдошнинг ҳамтовоқлари Мадалиев ва бошқалар фуқаро Ризаевнинг хонадонига қуролли босқинчилик уюштириб, оила аъзоларидан 5 нафарини ваҳшиёна ўлдирганлар.

Шунингдек, улар 1997 йилнинг декабрида эр-хотин Абдуллаевларнинг ҳаж зиёратига бориб келишганини била туриб, қуролли босқинчилик уюштириб, уларни ёвузларча ўлдиришган.

Террористик гуруҳ етакчиларидан бири, ўлим жазосига маҳкум этилган Б. Абдуллаев сурбетларча "жиҳод йўлида қурбонларнинг сони ҳеч қандай аҳамиятга эга эмас," — деб, таъкидлаган. 16 февралда Тошкент шаҳрида портлашлар содир этилгани бу гапларнинг шунчаки қўрқитиш эмаслигини тасдиқлади. Бунинг устига бундай қабиҳлик пойтахтнинг аҳоли гавжум жойларида содир этилгани ҳам шундан далолат беради. Катта миқдордаги портловчи моддалар жойлаштирилган автомобиль Вазирлар Маҳкамаси биноси остида портлатилди ва бахтли тасодифгина бинода бўлган 766 нафар инсонни муқаррар ҳалокатдан сақлаб қолди.

Албатта, бундай ёвузликка қўл урган террористларнинг кўпчилиги қилмишига яраша жазоланди ва халқ нафратига учради.

Давлатимизнинг конституцион тузумига қарши оғир жиноятлар содир этган, пул учун ҳар қандай ёвузликдан тап тортмайдиган манфур қотилларнинг ким эканлигини халқимиз бугун яхши англайди.

Ана шу хавфни теран ҳис қилган, унга қарши зудлик билан курашиш лозимлигини англаб етган Юртбошимиз бундан бир неча йил муқаддам ЭКО ва БМТ Бош Ассамблеяси йиғилишларининг нуфузли минбарларидан туриб, бутун жаҳон ҳамжамияти диққат-эътиборини бу муаммога қаратиб, кеч бўлмасдан тобора илдиз отиб бораётган бу хавф - хатарнинг олдини олиш, уни таг-томири билан йўқотиш мақсадида халқаро миқёсда терроризмга қарши кураш марказини тузишга чорлаган эди. Бироқ афсуски, реал воқеликдан келиб чиққан ушбу оқилона таклиф ўз вақтида амалга оширилмади. Бу эса яна бир қанча қонли фожиаларнинг содир этилишига олиб келди.

11 сентябр куни АҚШда содир этилган қонли ва ваҳшиёна фожиа олти мингдан ортиқ бегуноҳ инсонларнинг ҳаётига зомин бўлди ва жаҳон тарихига мисли кўрилмаган жирканч жиноят сифатида муҳрланди. Терроризм навбатдаги бу мудҳиш қилмиши билан бутун инсониятга қарши кечириб бўлмайдиган ёвузлик манбаига айланганини амалда исботлаб берди.

АҚШ ташаббуси билан терроризм ўчоғини йўқотиш мақсадида халқаро миқёсда ташкил этилаётган коалиция тарихий зарурат туфайли вужудга келмоқда, десак, асло муболаға бўлмайди. Тараққийпарвар инсоният томонидан хайрихоҳлик билан қарши олинган мазкур иттифоққа давлатимизнинг қўшилиши халқимиз тинчлиги, миллий манфаатимиз ва юрт келажагини ўйлаб қўйилган дадил ҳамда жасоратли қадам бўлди.

Қўрқоқ олдин мушт кўтарар, деганларидек, Афғонистонда ўрнашиб олган террорчилар ва уларнинг ҳомийси бўлган жаҳоннинг энг ашаддий террорчиси Усама бин Ладен ва "Ал Қоида" ташкилоти вакиллари ҳаводан берилаётган қақшатқич зарбалардан саросимага тушган ҳолда, АҚШ билан бир сафда туриб, терроризмга қарши курашишга бел боғлаган давлатларга қарши пўписа қилмоқда.

Терроризмнинг нопок муддаоси қон тўкиш, ер юзида фитна ва фасод тарқатиш, цивилизация йўлига тўсиқ қўйиш, тинчлик ва барқарорликка путур етказишдир. Ислом ҳуқуқида эса фитна-фасод тарқатиш, инсонларни ўлдириш ва одамларнинг тинчлигини бузиш энг оғир гуноҳ ҳисобланади. Қуръони каримда бир бегуноҳ одамни ўлдириш барча инсонларни ўлдириш билан тенгдир, деб таъкидланган.

БМТ Бош Ассамблеяси томонидан ташкил этилган "Мингйиллик саммити"да Президентимиз Ислом Каримов **"Афғонистон билан чегарадош ҳудудлар, биринчи навбатда, Марказий Осиё давлатлари юзлаб тонна опиум ва героинни асосан Европа ва Шимолий Америка мамлакатларига олиб чиқиш учун энг қисқа ва қулай йўлларга - коридорларга айланмоқда. Шу биргина мисолда замонамиз воқелигининг икки мудҳиш ҳодисаси - халқаро террорчилик ва наркобизнес ўзаро чирмашиб бораётганини кўришимиз мумкин"**, - дея таъкидлаган эди. Бир-бири билан боғланиб кетган мана шу икки офат бугунги кунда ер юзидаги ҳар бир оиланинг, ҳар бир инсоннинг ҳаётига, келажагига жиддий хавф-хатар солмоқда. Бундай қабоҳат ўчоқларининг бизга ён қўшни бўлган Афғонистон заминида қарор топиши эса янада ташвишланарлидир.

Бугун Афғонистонда ҳукм сураётган вазият кўпчиликка кундай равшан. Мамлакат мислсиз бўҳрон ва инқирозга юз тутган, йигирма йилдан ортиқ вақт узлуксиз давом этаётган шафқатсиз уруш ҳаммаёқни вайрон қилиб ташлаган, одамлар осойиши ва тинчини йўқотган. Жиноят содир этиб, дорнинг тагидан қочиб келганлар шу ерда ин қуриб олган. Энг даҳшатлиси, уларнинг эмин-эркин жиноий фаолиятини яна давом эттириш, ҳатто янада кенгайтириши ва шакллантириши учун барча шарт-шароит яратиб берилган. Шунинг учун ҳам жаҳон ҳамжамияти "Толибон"нинг бу хатти-ҳаракатига салбий муносабатини очиқ айтмоқда.

Ер юзидаги бошқа мусулмон мамлакатлари ҳам ислом дини ниқоби остида содир этилаётган қабоҳатнинг мўътабар динимизга ҳеч қандай алоқаси йўқлигини таъкидлаб, халқаро терроризмга қарши курашда якдил эканликларини билдиришмоқда.

Чунки халқаро террорчилик бугунги кунга келиб ер юзидаги умумий тинчлик ва осойишталикка, барқарорликка, тараққиётга очиқчасига таҳдид солаётир. Шундай бўлгач, унга қарши курашдан четда туришга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ.

Зеро, Президентимиз Ислом Каримов таъкидлаганидек, **асримиз вабоси бўлмиш бу жирканч иллатнинг фақат шафқатсиз кўринишларини эмас, балки илдизларига етиб бориб, жамият ҳаётидан, дунё халқлари ҳаётидан уни таг томири билан суғуриб ташлаш барча давлатларнинг энг долзарб вазифаси бўлиши керак. Бу йўлда барчамиз бир тан, бир жон бўлиб ҳаракат қилишимиз, қаттиқ кураш олиб боришимиз шарт.**

Қўшнинг тинч - сен тинч деган ҳикмат халқимизнинг доимий шиоридир. Яна шуни ҳам айтиш керакки, Ўзбекистон истиқлолининг биринчи кунларидан тинчлик, дўстлик ва ҳамкорлик йўлини танлади. Мамлакатимиздаги улкан қурилишлар, беқиёс ўзгаришлар тинчлик ва осойишталик неъмати эканини етти ёшдан етмиш ёшгача яхши билади. Шу боис тинчликни ер юзидаги энг улуғ неъмат, дея қадрлайди. Ўз тинчлигини кўз қорачиғидек асраган, келажагини тинчликда, осойишталикда, бунёдкорликда кўрган халқ эса табиийки, уруш билан ҳам, террорчилик, вайронкорлик билан ҳам ҳеч вақт муроса қила олмайди.

Юртбошимиз мустақиллигимизнинг дастлабки кунлариданоқ инсониятни, бутун дунё мамлакатларини халқаро терроризм хавфидан огоҳ қилиб келди. Дунё миқёсида рўй бераётган кейинги воқеалар Президентимиз даъватлари нечоғлик ҳаётий эканлигини исботлади.

Қўрқитиш, ҳар хил фитналар уюштириш орқали жиноятчиларнинг муқаддас динимиз номидан гапиришга мутлақо ҳаққи йўқ.

Таъкидлаш жоизки, Ўзбекистонда фуқароларнинг қайси динга эътиқод қилиш ёки қилмаслиги конституциявий ҳуқуқ билан кафолатланган. Бу фикрнинг исботини Ўзбекистон фуқароларининг яшаш тарзида яққол кўриш мумкин. Ҳозирги кунда Адлия вазирлиги ва унинг жойлардаги органлари томонидан жами 2028 та диний ташкилотлар расман рўйхатга олинган. Шулардан 1848 таси ислом динига мансуб масжид ва ўқув юртлари бўлса, 163 таси христиан, 17 таси эса бошқа динларга мансуб диний ташкилотлардир.

Ўзбекистонда ислом дини билан бир қаторда православлар, яҳудийлар, баптистлар, адвентистлар, католиклар, лютеранлар сингари қатор диний жамоалар эмин-эркин фаолият юритиб келмоқда.

Яна қиёслаш учун шуни айтиш лозимки, мустақилликка эришганимизга қадар юртимизда фақатгина 80 та масжид фаолият кўрсатган бўлиб, улар ҳам коммунистик атеизм таъсири остида эди. Мусулмонларнинг масжидга қатнаши кўп ҳолларда таъқиб остига олинар эди. Фақат шу сабабли кўпчилик, айниқса, давлат хизматчиларининг ўз яқинларининг диний маросимларида иштирок этишгани учун қатағон этилганлиги, ишдан четлаштирилгани бугун ҳеч кимга сир эмас.

Халқаро ҳуқуқ нормаларига мос бўлган мамлакатимиз қонунларида диндан давлатга ва Конституцияга қарши тарғибот олиб бориш, душманлик, нафрат, миллатлараро адоват уйғотиш, аҳлоқий негизларни ва фуқаровий тотувликни бузиш, бўҳтон, вазиятни беқарорлаштирувчи уйдирмаларни тарқатиш, аҳоли ўртасида ваҳима чиқариш ҳамда давлат, жамият ва шахсга қарши қаратилган бошқа хатти-ҳаракатларда фойдаланишга йўл қўйилмайди. Терроризм, наркобизнес ва уюшган жиноятчиликка кўмаклашадиган, шунингдек, бошқа ғаразли мақсадларни кўзловчи диний ташкилотлар, оқимлар ва секталар фаолияти таъқиқланади.

Ушбу ҳуқуқий нормаларга барча тараққий этган мамлакатларда амал қилинади ва бу нормалар халқаро ҳамжамият томонидан тан олинган.

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеяси томонидан 1981 йил 25 ноябрда қабул қилинган Декларациянинг 1-моддаси 3-бандига асосан динга эътиқод қилиш эркинлиги қонунлар билан белгиланган ҳамда жамоат тартибини ва хавфсизлигини, шахсларнинг асосий ҳуқуқ ва эркинликларини, соғлиқ ва аҳлоқини ҳимоя қилиш учун зарур бўлган ҳолларда чекланади.

Демак, бу халқаро нормаларга асосан миллатлараро можаролар, қонли тўқнашувлар қаттиқ қораланади, турли дин ва миллатдаги одамларнинг ўзаро биродар, аҳил ва тинч-тотув ҳаёт кечиришга, барча диндорлар миллий тотувликда яшашга даъват этилади.

Юртбошимиз яқинда Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги мухбири билан қилган суҳбатида айтганларидек, **халқаро терроризм деган мудҳиш хавф-хатар остонамиз олдида турган ҳозирги пайтда бизнинг терроризмга қарши қаратилган эзгу даъватларимиз замирида аниқ маъно, амалий ҳаракат бўлиши лозим. Бинобарин, тинчлик ва осойишталик барчамизга, ҳар биримизга бевосита дахлдор бўлган ҳаётий зарурат, уни барқарор этиш учун кураш эса озод Ватанимиз ҳар бир фуқаросининг муқаддас бурчидир.**

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигининг матбуот хизмати

Тинчлик — дунёда энг улуғ неъмат!

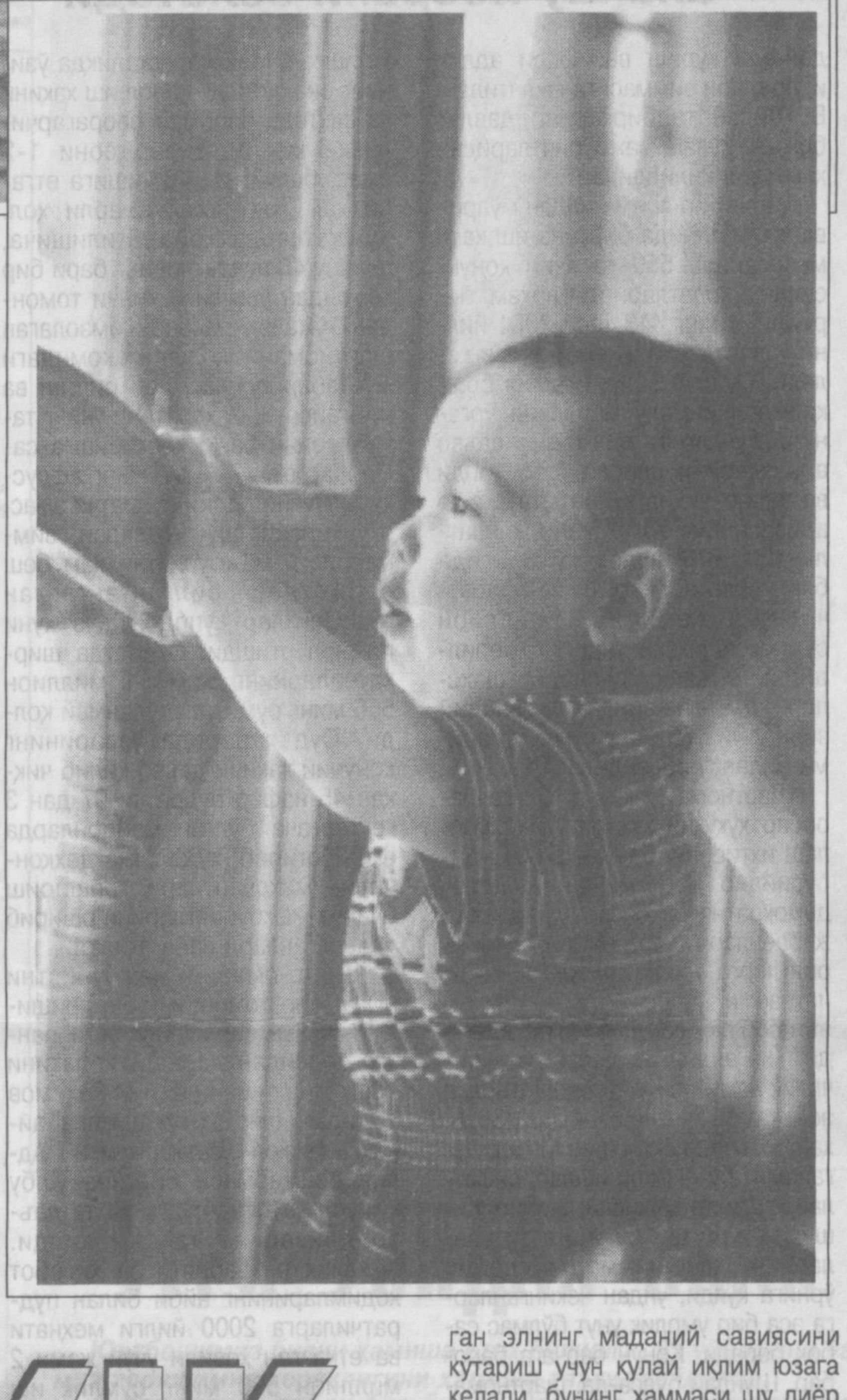

"Қайноқ нуқталар" деган атаманинг истеъмолга кирганига ва дунёнинг турли хил урушлар, можаролар авж олган ҳудудларига нисбатан мунтазам равишда қўлланиб келинаётганига кўп вақтлар бўлди.

Икки ҳафтадан буён кўҳна Афғонистон тупроғи ер юзидаги энг "қайноқ нуқта"га айланди. Осмонида АҚШ ва Буюк Британиянинг ҳарбий ўчоқлари тинимсиз парвоз этаётгани, халқаро террорчиларнинг қароргоҳлари узра бомбалар ёғдираётгани, Форс кўрфазида лангар ташлаган кемалардан учирилган энг замонавий ракеталар қўпорувчилар ва уларнинг йўлбошчилари паноҳ топган шаҳарларнинг, тоғ-тошларнинг тупроғини кўкка совураётгани туфайлигина бу юртга нисбатан шу сифат қўлланилаётгани йўқ. Балки бу — ер юзидаги катта-кичик барча мамлакатларнинг бутун диққат-эътибори ушбу минтақага қаратилгани, бугунги ва келгуси тақдири ҳаммани баравар ташвишга солаётгани билан ҳам изоҳланади.

Шу ўринда бир нарсани алоҳида таъкидлаш лозимки, гарчи, 100 дан ортиқ давлат халқаро терроризмга қарши курашда АҚШ билан ҳамжиҳат эканлигини қатъиян изҳор этган, 40 дан ортиқ мамлакатлар эса ҳарбий ҳаракатларда бевосита иштирок этиш ва қўлидан келган ёрдамини беришга шай турган бўлса-да, уларнинг катта қисми жуғрофик жиҳатдан афғон заминидан анча узоқда жойлашган. Уларнинг кўпчилиги айнан инсон қиёфасидаги газандаларнинг уяси яксон этилиши, уларнинг молиявий ва ғоявий илдизи қирқилишидан, таҳдиди йўқолишидангина манфаатдор.

Халқимиз Афғонистон фуқаролари билан неча минг йиллардан бери бир дарёнинг сувини ичиб келади. Заминимизга баҳор нафаси афғон тупроғи оша келади. Бу диёр билан ёзимиз ҳам, қишимиз ва кузимиз ҳам битта. Битта ёққан ёмғир ҳам, қор ҳам икки томонга баравар тушади. Олис тарихнинг мулкига айланган давронларда, ҳатто тақдирларимиз ҳам бир-бирига боғланган эди. Айниқса, темурийлар салтанати даврида мустаҳкамланган қон-қариндошлик, жондошлик ришталари яқин-яқингача узилмасдан келди. Кўплаб улуғ аждодларимизнинг, хусусан, Алишер Навоий ҳазратларининг, шоҳлик билан баробар шоирлик ва олимлик сифатлари юксак бўлган темурий шаҳзодлар, уларнинг ҳомийлигида фан ва маданиятнинг юксалишига хизмат қилган ўзбек заминининг фарзандлари бўлмиш олим-у уломоларнинг хоки ҳам ўша тупроққа қўшилиб кетгани ҳам бу юртга нисбатан меҳр ва ҳурмат кўзи билан қараш мажбуриятини зиммамизга юклайди. Қолаверса, афғон элининг тили тилимизга яқин, дини динимизга, урф-одатлари расм-русумларимизга ўхшайди.

Афсуски, шўро тузуми бу мамлакат билан орамизга икки бор рахна солди. Биринчи марта ўтган асрнинг йигирманчи йилларида ўртамизга тиканли симлар тортган бўлса, иккинчи марта саксонинчи йиллар поёнида шўро қўшинини байналмилалчилар либосида афғон тупроғига киритиб, орамизга совуқлик солди, муносабатларимизни чалкаштирди.

Аммо ўзаро меҳр-оқибатни, тотувликни нон-туз қадар қадрлаган халқимиз, ён қўшни — жон қўшни, деган улуғ мақолни яратибгина қолмасдан, ҳар доим унга амал қилиб келган. Шунинг учун ҳам миллий мустақиллигимизга эришиб, ўз тақдиримизга ўзимиз эгалик қилиш ҳуқуқини қўлга киритгач, Афғонистон билан яхши қўшничилик муносабатларини қайта тиклаш ва мустаҳкамлаш ташқи сиёсатимизнинг устувор йўналишларидан бири сифатида белгиланди.

Бироқ йигирма йиллар муқаддам сиёсий иқлимда юз берган бўронлар, урушлар гирдобига мамлакат аҳли шўро қўшини чиқиб кетгандан сўнг ҳам ўзининг йўлини топа олмади, боши ўзаро низолар, жангу жадалдан чиқмай қолди. Тинчликдан эмас, қон тўкишдан манфаат топадиган диний ақидапарастлик ниқобини кийган ёвуз кучлар халқи пароканда этилган, сиёсий бошбошдоқликлар авж олган бу заминни эгаллаб олиб, далаларини кўкноризорга, обод масканларини миллий ва диний қиёфасини унутиб, йиртқич қиёфасига кирган кимсалардан одамкуш жангарилар тайёрлайдиган маконга айлантирди.

Улар давлатни бутун дунё интилаётган тараққиёт уфқлари сари эмас, аксинча, минг йиллар орқага — ўрта аср қолоқлиги комига етаклашга интилди. Натижада Афғонистоннинг ҳам, халқининг ҳам йўли қирқиб ташланди, давлат сифатидаги ҳуқуқидан маҳрум этди, миллий ўзлигидан айирди, халқаро ҳамжамиятдан ажратиб олиб, қўрқув ва таҳдиднинг шарпаси соя солган, мудом қон ва қабоҳат ҳиди анқиб турадиган минтақага айлантирди.

Шу ўринда бир фикрни айтиш лозимки, юртдошларимиз Афғонистоннинг аччиқ ва фожиали тақдирини кўриб, икки бор муҳим сабоқ олди.

Биринчи сабоқ шуки, биз миллий ҳамжиҳатликка, тотувликка таянмаган, халқи ва Ватанининг тақдирини ўз тақдири билан битта, деб биладиган, бутун кучи ва ҳаётини элининг бахти-саодати, фаровонлиги ва ёрқин келажаги йўлига бахш этадиган йўлбошчига эга бўлмаган, унинг атрофига бирлашмаган мамлакатда Мустақилликнинг уч пуллик қадри топмаслигига ишонч ҳосил қилдик. Чунки бундай юрт зоҳиран мустақил бўлса-да, аслида турли хил бир-бирига зид ғоя ва мақсадларнинг қулига айланар, халқигаададсиз азоб-уқубатлар келтирар экан.

Огоҳлик

Иккинчи сабоқ шуки, соғлом мулоҳазадан йироқ, диний мутаассиблик туйғусидан заҳарланган, дунёга ҳукмронлик қилишга шайланган, бу йўлда ҳар қандай усулни мақбул йўл деб билган ҳокимиятпарастлар тепасига чиққан юрт билан дўстона алоқаларни тиклаш йўлида қилинган олижаноб ҳаракатлар бесамара қолаверар, "итни қопмайди, илонни чақмайди", деб бўлмаганидек, бундай кимсалар яхши ният билан узатилган қўлни тишлашга, заҳарли тиғини санчишга интилаверар экан.

Шунинг оқибатида бир неча йиллар давомида қанча азият чекканимиз, қурбонлар берганимиз, моддий зарар кўрганимиз Юртбошимизнинг яқиндагина эълон қилинган Баёнотида ва Ўзбекистон Миллий ахборот агентлигининг мухбири саволларига берган жавобларида батафсил баён этилди.

Энг аввало, шуни айтиш кераки, Афғонистоннинг асосий ҳудудларини эгаллаган қабоҳат ва разолат масканларининг тўла-тўкис яксон этилиши, фақат жаҳондаги аксилтеррористик кучларнинг ғалабаси бўлибгина қолмасдан, афғон халқининг ҳам ютуғи бўлади. Бу юртнинг жаҳон ҳамжамиятининг , тенг ҳуқуқли аъзосига айланишига кенг йўл очилади, уруш вайрон этган иқтисодиётни тиклаш, "кўч-кўч", "қоч-қоч"ларда боридан айрилган элнинг маданий савиясини кўтариш учун қулай иқлим юзага келади, бунинг ҳаммаси шу диёр фуқароларининг манфаатига, бахтига ва келажагига хизмат қилиши шубҳасиздир.

Шу ўринда Юртбошимизнинг 1999 йил 19 июлда Афғонистон муаммоларини ҳал этишга бағишланган халқаро "6+2" гуруҳининг Тошкент учрашуви очилиши маросимида сўзлаган нутқидаги ушбу сўзларни яна бир бор эсга олиш жоиз: **"Ҳозир ҳам бизнинг энг эзгу ва энг катта истагимиз тинч, барқарор ва хавфсиз Афғонистонни кўришдир. Биз Қобулда миллий тотувлик ва ички барқарорликни таъминлашга қодир бўлган, халқаро ҳуқуқ меъёрларини ҳурмат қиладиган ва чегарадош мамлакатлар билан яхши қўшничилик муносабатларини таъминлашга кафолат берадиган барча томонлар вакилларидан иборат нуфузли ва кучли ҳукуматни кўришни истаймиз."**

Дарҳақиқат, қўшни мамлакатда тинчлик ва осойишталик, соғлом сиёсий-ижтимоий муҳит қарор топиши, бевосита бўлмасада, билвосита чегарадош мамлакатларнинг, хусусан, Ўзбекистоннинг ҳам миллий манфаатларига хизмат қилиши шубҳасиз. Тўғрисини айтганда, бизни қийнаб келаётган кўплаб муаммолар ҳам ўз-ўзидан ечимини топади.

Биринчидан, Амударёнинг нарги соҳилига қараб, инсон қонини ялаб, бирордарлашган кучлар яна қандай ўйинлар кўрсатар экан, тоғларимиз оша кимларни жўнатар экан, деган хавотирдан бутунлай қутуламиз.

Иккинчидан, бир пайтлар Ватанимиз тупроғидан жиноятчи сифатида қочиб қолган ва террористик марказларида паноҳ топган, уларнинг моддий мададига таяниб, юртимиз сарҳадларига таҳдид солишга уринаётган кўрнамаклар ҳам ўзларининг молиявий ва маънавий раҳнамолари билан биргаликда қонуний жазосини олади.

Учинчидан, ўша юртбузуқиларнинг қутқусига учиб, ўзларининг "Ҳизбут-таҳрир" аталмиш Ислом динининг муқаддас арконларига алоқаси йўқ, аммо динфурушликни касб қилган фирқа ғояларига эргашишган, ҳали- ҳамон ёшларимизнинг онгини заҳарлашга уринаётган нодон кимсаларнинг қаноти ҳам, илдизи ҳам қирқилади.

Тўртинчидан, жанубий сарҳадларимиз хавф-хатардан халос бўлади. Бу эса мудофаа ва хавфсизликни таъминлаш мақсадида сарфланаётган маблағларни бир мунча қисқартириш, бу сармояни юртимизнинг ободлиги ва равнақи, халқимизнинг турмуш даражасини янада юксалтириш, ислоҳотларимизнинг самарадорлигини ошириш йўлида сарфлаш имконини беради.

Бешинчидан, бузғунчилар ва уларнинг ҳомийларининг ер билан яксон этилиши қишлоқларимиз ва шаҳарларимизда доимий тинчлик бўлишига олиб келади.

Хулоса қилиб айтганда, халқаро терроризм илдиз-илдизи билан янчиб ташланса, дунё халқлари, шу жумладан, буюк келажагини яратиш иштиёқида бунёдкорлик билан шуғулланаётган ўзбек халқи ҳам энг бебаҳо бойлик — тинчлик ва осойишталикка эришади. Тинчлик ва осойишталик эса чинаккам озодликнинг ҳам, барқарор тараққиётнинг ҳам, нурли истиқболнинг ҳам асосий пойдеворидир.

Бахтиёр РИЗО

Москвада ўтказилган МДҲ ва Болтиқбўйи мамлакатларининг "Евроосиё" телефоруми" тўртинчи телевизион фестивалида Президентимиз Ислом Каримов махсус мукофот билан тақдирланди.

* * *

АҚШнинг ҳарбий ҳаво кучлари Афғонистондаги террор ўчоқларига қарата янги амалиётларни давом эттирмоқда. Пентагон мулозимлари берган маълумотга кўра, америкалик ҳарбийларнинг кичик гуруҳи Афғонистоннинг жанубий ҳудудига туширилган.

* * *

Тошкентда Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг ўн йиллиги муносабати билан "Фойдали қазилма конларини ўзлаштиришнинг долзарб муаммолари" мавзуида халқаро илмий-техник конференция бошланди.

* * *

Наманган туманидаги "Ғайрат" ширкат хўжалиги бошқаруви Германиянинг "Всесер Энс" компанияси билан ҳамкорлик шартномасини имзолади.

* * *

Ўзбекистоннинг Берлиндаги элчихонасида Берлин-Бранденбург Фанлар Академияси олимлари билан ҳамкорликда "Зардуштийликнинг нодир китоби "Авесто" 2700 ёшда" мавзуида симпозиум бўлиб ўтди.

* * *

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида Юртбошимизнинг халқаро терроризмга қарши кураш жараёнига билдирган фикр ва даъватларида қалам аҳли олдига қўйилган вазифалардан келиб чиқадиган масалалар муҳокамасига бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди.

Сўзга чиққан атоқли шоир ва ёзувчилар, мунаққидлар, мутаржимлар томонидан бу борада Президентимиз Ислом Каримов баён этган мамлакатимиз ҳукумати позицияси қўллаб-қувватланди.

XXI аср: воқеалар, ҳодисалар, хабарлар

Замбия Президентини ўмаришди

Замбия Президентининг 16 ойилик маошини ўғрилар ўмариб кетишди. Мамлакат ҳукумати ўтган ҳафта Президент Фредерик Чилубанинг маоши ўғирлаганликда айбдор деб гумон этилаётган уч киши қўлга олинганини хабар қилди.

Маҳаллий оммавий ахборот воситаларининг маълум қилишича, қароқчилар Президент Чилубанинг Замбия банкида сақланаётган маош пулларини яширинча бошқа ҳисоб-рақамига ўтказиб, кейин нақдга айлантиришган-у чўнтакка урган. "Эхо Москва" радиосининг хабар беришича, Замбия Президентининг 16 ойлик маошини ташкил қиладиган 82 миллион квача (21,578 доллар) миқдоридаги пули ўғирланган.

Бош вазирнинг ўғли бўш келмади

Буюк Британия бош вазири Тони Блэрнинг ўғли, 17 ёшли Иан Блэр бир нечта ўртоқлари билан шанба кунги ўйин-кулги кечасидан ярим тунда уйига қайтаётганда уларни кутилмаганда қора танли ўспиринлар ўраб олишади. Қуролли "қароқчилар" Ианнинг компакт дискли ихчам плейрини тортиб олишга уриниб, пул ҳам талаб қилади. Бироқ бош вазирнинг ўғли ва унинг ўртоқлари қуёнюрак улфатлар эмас эди. "Ўғригина" болалар қаршилик кўрсатилишини кутмаган шекилли, яхшигина калтак егач, орқа-олдига қарамасдан жуфтакни ростлаб қолишди. Жабрдийдалар дарҳол полицияга хабар беришди, полиция ўз навбатида бош вазирни ушбу воқеадан воқиф этди.

Синчковлик билан олиб борилган қидирув ишларидан маълум бўлдики, "қароқчилар тўдаси" Лондоннинг ўша кўчасида анчадан бери "ов" қилар экан.

Ригалик "темурчилар" полицияга ёрдам бермоқда

Латвия пойтахти Ригада Аркадий Гайдарнинг "Тимур ва унинг командаси" асаридаги болаларни эслатувчи "аксилжиноятчи" ёшлар гуруҳи пайдо бўлди.

Ҳаммаси Рига шаҳридаги мактаб ўқувчиларидан биттасига бир гуруҳ зўравонлар кўчада тегажоқлик қилганидан сўнг бошланди. Жабрдийда қизалоқ ўз дўстларига мурожаат қилгач, улар нимжонроқ дўстларини ҳимоя қилиш мақсадида бирлашдилар. Эндиликда шаҳар кўчалари бўйлаб ҳар куни 40 нафар "тимурчи" мунтазам рейд ўтказиб, мустақил равишда гиёҳвандлик, ўғрилик ва талончилик билан шуғулланувчиларни ушлаб, полицияга топширмоқда.

Шуни ҳам айтиб ўтиш керакки, шаҳарда тартиб ўрнатувчилар бу ишга киришишдан олдин икки ой мобайнида ҳуқуқ-тартибот ва экстремал ҳолатларда қандай иш тутиш бўйича махсус тайёргарликдан ўтишди, биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш, қўл жанги ва бошқа зарур чораларни ўргандилар. Ҳозирда Рига полицияси ҳам эҳтиёж туғилганда, "ёш тимурчилар"га мурожаат қилмоқда.

Интернет хабарлари асосида тайёрланди.

Қарор ва ижро

ОШГА ЎРТОҚ — БОШГА ТЎҚМОҚ

Хоразм вилоятидаги айрим хўжалик раҳбарларининг фаолияти халқимиз дилидаги ана шу иборани эслатади

Судларнинг тегишли хўжалик ташкилотлари ва мансабдор шахслардан оддий фуқароларнинг иш ҳақини мажбуран ундириш бўйича чиқараётган қарорлари тўғрисида ўйлаганда, беихтиёр шундай савол туғилади. Хўш, нега иш судгача етиб борди? Шуни ўз вақтида бажариш мумкин эди-ку! Аслида иш ҳақи уни тўловчи мансабдор шахс зиммасидаги қарз. Қарз эса тўланмоғи шарт бўлган мажбурият. Бироқ бизни бошқа бир ҳолат ажаблантиради. Айрим хўжалик, ташкилотларнинг раҳбарлари оддий фуқаронинг иш ҳақи бобидаги талабига зинҳор қулоқ тутишмайди. Хуллас, иш ҳақи тўланмайди. "Тўлов имкони йўқ" баҳонаси барча йўлларни тақа-тақ бекитади. Бироқ чиндан ҳам, шундайми? Хўжаликнинг ғазнаси бўм-бўшмикин? Иш ҳақи — яратилган моддий бойликнинг бир қисми. Моддий бойлик яратилгани — иш ҳақи ҳам бисёр, дегани. Оддий деҳқон ёки тадбиркор — фермерни олиб кўринг. Уларнинг шижоатли меҳнати ҳар йили омборларимизни пахтаю донга, анвойи нознеъматларга тўлатади. Омбордаги маҳсулот — чўнтакдаги пул эканини ҳаттоки, ёш бола ҳам билади. Аммо шундай бўлсада, баъзи хўжаликларда меҳнатчини иш ҳақи билан сийламаслик таъкидланганидек, аллақачон одат тусига кирган. Хўш, ўз деҳқони, ижарачисию — пудратчиси олдида тили қисиқ хўжаликларнинг ғазнасига чиндан ҳам, сичқонлар "эшик оғалик" қиладими? Бизнингча, "кўлнинг калталиги" шунгача бориб етмаган. Маблағ бор. Минг афсуски, омилкорликнинг бозори касод. Иш билганга омад ёр. "Кўлнинг қисқалиги" шу даражага бориб етмаган, дейишимизнинг бошқа сабаби ҳам бор. Гап судларнинг иш ҳақини мажбуран ундириш ҳақидаги қарорлари ҳақида боряпти. Разм солсангиз, ўз вақтида тўланмай келинган иш ҳақи суд қарори кучга киргани ҳамоно тўланаётганига гувоҳ бўласиз. Шунда хаёлингиздан "Ахир, чораси бор экан-у, можарони судсиз ҳам ҳал этса бўларкан-у?" деган ўй-андиша кечади. Қани энди, бундай ўй-андиша вилоятдаги айрим "ёшулли"ларнинг ҳам оромини ўғирласа?! Афсуски, ишга йўллаб, ҳақини тўлашга келганда, қорасини кўрсатмаётган субутсиз раҳбарларга то ҳануз дуч келяпмиз. Тўғри, юқоридаги каби "фазилат"лардан қутулолмаётган "ёшулли"лар сони Хоразмда ҳозир анча камайган. Бунга Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг **"Кичик ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришни рағбатлантириш бўйича Республика Мувофиқлаштириш Кенгаши фаолиятини фаоллаштириш тўғрисида"** 2000 йил 17 февралда қабул қилган 57-сонли қарори, қолаверса, мамлакатимиз **"Фуқаролик Кодекси"**нинг 631, 632, 636, 638 моддалари сабаб бўлди, десак, муболаға қилмаймиз. Вазирлар Маҳкамасининг айнан шу қарори ва **"Фуқаролик Кодекси"**нинг тегишли моддаларига мувофиқ адлия тизими маҳкамаларига оддий фуқароларнинг меҳнат ва тадбиркорлик фаолиятини кафолатли тарзда ҳимоя қилиш ҳуқуқи берилди. Хусусан, адлия идоралари фуқароларнинг мурожаатлари асосида судлар ва бошқа тегишли маҳкамаларга даъво аризалари, тақдимнома ва огоҳномалар билан мурожаат қилиш ҳуқуқига эга бўлдилар. Бу эса ўрта ва кичик тадбиркорлик ҳаракатини қўллаб-қувватлаш ва қонуний манфаатларини муҳофаза этишда талай қўшимча имконларни вужудга келтирди. Тадбиркорлик ҳаракати ҳукуматимиз, қолаверса, адлия, суд тизими тимсолида ўзининг ишончли ҳомийси ва мададкорини топди. Тадбиркор, ишбилармонлар муқаддам суд маҳкамаларига қонун ва ҳуқуқ бузилиши ҳоллари юзасидан ўзлари мурожаат қилишар, уларнинг аризаларини қараб чиқиш аксарият ҳолларда турли сансоларликлар ва қоғозбозликларга уланиб кетар, давлат божини тўлаш мажбурияти ҳам кўпинча ҳақсизликка дуч келганларнинг гарданига тушарди. Вазирлар Маҳкамасининг юқорида қайд этилган қарори бунга қатъий чек қўйди. Тадбиркорлар ҳуқуқларини судда ҳимоя қилиш, бу жараёнда улар номидан иш кўриш вазифаси адлия идоралари зиммасига юклатилди. Бу билан тадбиркорлар давлат божини тўлаш мажбуриятларидан ҳам озод қилиндилар.

Ўтган бир ярим йилдан мўлроқ вақт мобайнида биргина иш ҳақи масаласида 550 га яқин қонунсизлик ҳолатларига барҳам берилди. Унинг 413 таси 2001 йилнинг дастлабки 9 ойига тўғри келади. Судлар вилоят адлия бошқармасининг шу масалани ўрганиш якунларига оид барча даъво аризаларини асосли, деб топди ва қараб чиқилган 413 та даъво аризасининг ҳаммасини қаноатлантирди. Қишлоқ хўжалигида банд бўлган ижарачи ва пудратчиларга жами 23,6 миллион сўмлик иш ҳақи ундириб берилди ва тегишли мансабдор шахслар ҳам етказилган маънавий зиён учун 875 минг сўмлик жарима билан "сийландилар".

Шартнома — қонун кучига баробар ҳуқуқий ҳужжат. Уни имзолаш ихтиёрий, бажариш эса мажбурийдир. Юртимизда кечаётган демократия ва бозор муносабати жараёнлари шартномавий мажбуриятларга нисбатан юксак ижро интизоми, ўзаро ҳурмат, диққат-эътибор ва масъулиятни талаб этади. Уни оддий қоғоз ёки расмиятчилик намунаси, деб билаётганлар эса қаттиқ янглишадилар. Зеро, ҳаёт меъёрни ёқтиради. Меъёр деганимиз бу — яхши ишлар, сифатлар, фазилат ва хислатлардир. Кишилик турмуши бу йўлга тушганларнинг қадр-қимматини доимо ўрнига қўяди, ундан чекинганларга эса бир умрлик унут бўлмас сабоқ беради. Қонун барчага баробар. Шундай бўлса-да, шартномавий мажбуриятларга нисбатан лоқайдлиги учун суд мажлисларига чақирилган айрим "ёшулли"ларни кўрганда ачинмай, иложинг йўқ кишининг. Ҳамманинг нигоҳи ва диққат-эътиборида яшаётган кишиларнинг судда бош яланғочлаб жавоб бериши чиндан ҳам кўримсиз ҳол. Ғурури баланд ва ишга қобилу қодир раҳбарлар бундай вазиятларга тоқат қилишолмайди, эътироз ва норозиликларга сабаб бўлгучи хатти-ҳаракатларнинг бошида туришмайди, тили қисиқликдан ўзларини асрашади.

Юқорида қайд этилган 413 та аризанинг битилишига сабабчи бўлган "ёшулли"лар эса...? Афсус-ки, уларни сўзи ва ишида субути борлар сафига қўшолмаймиз. Шундай қилиб, шартнома аталмиш ҳуқуқий ҳужжатнинг қудрати ва ўзининг аслида кимлигини суддан кейингина англаб етганлар орасида Янгибозор туманидаги "Хоразм" ширкат хўжалигининг собиқ раиси М.Юсупов, бош ҳисобчиси Ш.Ражабовлар ҳам бор. Улар имкони бор ишпудратчига шартномани бажаргани учун тўланадиган меҳнат ҳақини суддан кейингина санаб беришган, унгача эса ўзини хон, кўланкасини султон ҳисоблаб юришган. Мазкур хўжаликда ўзининг она сутидай ҳалол иш ҳақини ўз вақтида ололмай оворагарчиликка юз тутганлар сони 1-2 эмас, балки нақ 45 кишига етгани ҳам ғоят ажабланарли ҳол. Ҳужжатларда қайд этилишича, ана шу 45 пудратчининг бари бир томондан ўзи ва иккинчи томондан хўжалик раҳбари имзолаган шартномани қонун мақомидаги мўътабар ҳужжат, деб билган ва куч-ғайрати, маҳоратини унинг талабларини бажо келтиришга сафарбар этган. Аммо минг афсуски, қонунни оддий пудратчи эмас, оқу қорани, шу жумладан, зиммасидаги мажбуриятни ҳам беш бармоқдай билган-англаган "ёшулли"лар куппа-кундуз куни поймол этишди. Оқибатда ширкатчиларнинг жами 1 миллион 556 минг сўм пули тўланмай қолди. Суд қарорида ўзларининг қонуний ҳақини даъво қилиб чиққан 45 нафар пудратчи 07 дан 3 гектаргача бўлган майдонларда экин ўстириб, хўжаликка деҳқончилик маҳсулотлари топшириш бўйича мажбуриятларини ошириб уддалаганлари баён этилади.

Шартномавий мажбуриятни нуқул бир томоннинг бажаришию, иккинчи тарафнинг унга панжа орасидан қараши ҳолатини Қўшкўпир туманидаги М.Раҳимов номидаги ширкат хўжалигида, айниқса, яққол кузатиш мумкин. Адлия бошқармаси биргина ушбу хўжалик бўйича судга 54 та даъво аризасини тақдим қилди. Хўжалик раҳбарияти ва ҳисобот ходимларининг айби билан пудратчиларга 2000 йилги меҳнати ва етказган ҳосили учун жами 2 миллион 530 минг сўмлик иш ҳақини тўлаш асоссиз пайсалга солиб келинган. 2001 йилнинг 7 ойи ўтса ҳамки, пудратчилар ўз ҳақларини олишолмаган. Қолган 47 нафар пудратчи ҳам 20 мингдан 80 минг сўмгача бўлган иш ҳақини ололмай сарсон бўлишгани ҳам назарда тутилса, оддий дала меҳнатчисига етказилган зиён кўламларини аниқ-равшан илғаб оласиз. Суд бу ҳолатларни ҳам назарда тутди. Пудратчиларга етказилган зарардан ташқари 505 минг 835 сўмлик давлат божини ҳам хўжалик ҳисобидан қоплаш мажбуриятини юклади. Хўжалик бошқаруви раиси С.Ўрозматов, бош ҳисобчи У.Ражабовлар қонун кучи, сўз субутини ана шундагина англашди. Маблағ топилди. Пудратчилар олдидаги қарз узилди.

Урганч туманидаги Охунбобоев номли ширкат хўжалигида ҳам пудратчилар билан орани очиқ қилиш учун талай имкониятлар бор. Ҳа, имкон бор. Аммо ҳафсала камроқ бўлиб чиқди. Шу боис иш судгача бориб етди. Фуқаролик ишлари бўйича Урганч туманлараро суди масалани синчиклаб ўргангач, 12 нафар пудратчининг 315 минг 92 сўмлик иш ҳақи кечиктирилмай тўланмоғи зарур, деган хулосага келди. Хўжалик бошқаруви раиси И.Мадраимов ва бош ҳисобчи Б.Жабборов эса "йўқ" маблағни сўзсиз топишди. Қизиқ, хўжалик раҳбарлари уни аввалроқ "топиша" қолса бўлмасмиди?

Юқоридагилардан хулоса шуки, қонун тадбиркорлар, деҳқон-фермерлар, ижарачи ва пудратчилар, хусусий мулк эгалари тарафида. Буни ишбилармон, омилкорлар йўлига билиб-билмай, хоҳлаб-хоҳламай турли тўсиқлар солаётган амал ва мансаб эгалари ҳам назарда тутсалар, амалдаги қонунлар, Президент Фармонлари ва ҳукумат қарорларига монанд иш тутсалар, айни муддао бўларди. Зеро, оддий меҳнат кишиси, элулусга қилинган яхшилик беиз кетмайди. Сиз бирни берсангиз, улар, ҳеч шубҳасиз, иккига дўндириб қайтаришади.

Ғофир СОБИРОВ,
Хоразм вилоят адлия бошқармаси ўринбосари,
Абдулла СОБИРОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Кузда тиниқлашар сойнинг суви ҳам...

Адлия тизими

САМАРҚАНД

Адлия бошқармаси томонидан ўтган сентябр ойида дебиторлик қарзларини тўламаганлиги ва шартнома мажбуриятларини ўз вақтида бажармаганлиги учун хўжалик судига 13 та даъво аризаси киритилди. Ана шу даъво аризалари жавобгар ташкилотлардан жами 61 миллион 288 минг 547 сўмни ундиришга қаратилган.

* * *

Фуқаролик ишлари судига ўтган ойда 3 миллион 401 минг 480 сўм асосий қарз, 1 миллион 700 минг 740 сўм пеня ҳамда 200 минг сўм маънавий зарарни ундириш тўғрисида даъво аризалари киритилди.

* * *

Булунғурлик хусусий тадбиркор М.Охунжонов туманидаги "М.Улуғбек" акциядорлик жамияти билан 2000 хўжалик йилида узум маҳсулоти етказиб бериш бўйича шартнома тузган эди. Бироқ, жамиятдагилар сўзларининг устидан чиқа олмадилар. Вилоят адлия бошқармаси тадбиркор манфаатини кўзлаб Жомбой туманлараро фуқаролик ишлари бўйича судига даъво аризаси киритди. Суд М.Охунжоновга жамият ҳисобидан 2 миллион 38 минг 500 сўм асосий қарз ва 1 миллион 19 минг 250 сўм пеня ундириб берадиган бўлди.

Бугуннинг гапи

ЎРИНЛИ ШИКОЯТ ҚАНОАТЛАНТИРИЛАДИ

Навбаҳор тумани давлат солиқ инспекцияси шу йил 19 феврал куни "Навбаҳор" ширкат хўжалигида жойлашган "Кончорбоғ" фермер хўжалиги раҳбари Бахтиёр Қориевни Республика МЖТКнинг 175-моддаси 1-қисмига асосан маъмурий жазога тортиб, 2450 сўм жарима жазоси қўллаш тўғрисида қарор қабул қилади. Чунки ДСИ ходимлари В.Жумаев ва М.Худойқулова фермер хўжалигининг 1997-2000 йиллардаги солиқ қонунчилигига риоя қилиниши бўйича текширув ўтказган ва текширув давомида фермер хўжалиги томонидан 1998 йил инфраструктура солиғи ва ободонлаштириш йиғими ҳақида солиқ ҳисоботи тақдим этмагани аниқланган эди.

Ушбу масала Навоий вилоят жиноят ишлари бўйича судида назорат тартибда кўрилиб, 29 июн кунги қарори билан бекор қилинди ва фермерга етказилган зарарни ундириш ҳақида даъво аризаси киритилди. Шунингдек, Навоий туманидаги "Нарпай" ширкат хўжалиги аъзоси З.Элатовнинг фермер хўжалиги ташкил этиш учун ер сўраб қилган мурожаати туман ҳокимлиги томонидан пайсалга солинган, натижада етказилган моддий ва маънавий зарарни қоплаш учун Навоий туманлараро фуқаролик судига даъво аризаси киритилиб, қаноатлантирилди.

Айни шу хўжаликда жойлашган "Исмоил ҳожи" фермер хўжалиги раҳбари А.Исмоиловнинг ҳам бошига савдо тушган экан. Хўжаликнинг раиси (собиқ) Рустам Ғофуров фермер хўжалиги учун узоқ муддатга ер ажратиш ҳақидаги шартномага имзо чекмаётганлиги тўғрисидаги шикоят вилоят адлия бошқармасида кўриб чиқилди. Фермернинг даъво аризаси қаноатлантирилди ва 50 минг сўм миқдорида маънавий зарар ҳам ундириб берилди.

Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Чунки вилоят адлия бошқармасида "Ишонч телефони" ташкил этилган.Фуқаро ва тадбиркорлар бундан яхши хабардор. Бунинг устига республикамизда **"Фуқароларнинг мурожаатлари тўғрисида"**ги Қонуннинг қабул қилинишидан кўзланган асосий мақсад фуқаро ва давлат ўртасидаги муносабатларда инсон манфаатларини устивор қўйишдан иборатдир. Мана шу тамойилдан келиб чиқиб, вилоят адлия бошқармаси бўлимлари томонидан фуқароларнинг қонунчилик бузилиши юзасидан ариза ва шикоятлари ўз вақтида кўриб чиқилмоқда. Фуқаролар ва тадбиркорлик субъектларидан келган ариза ва шикоятларни бошқарма ходимлари ўз муддатида кўриб чиқиб, тегишли чораларни кўришаяпди.

— Шу йилнинг 9 ойида бошқармамизга 236 та ариза ва шикоятлар тушди, — дейди адлия бошқармаси бош маслаҳатчиси Нурмуҳаммад Расулов. — Шундан 31 та ариза ва шикоятлар тегишли ташкилот ҳамда давлат органларига жўнатилди. Тадбиркорлардан 75 та шикоят келди ва шуларнинг 46 таси тўлиқ ўз ечимини топди. Етти нафар тадбиркорга оғзаки ҳуқуқий тушунтириш берилди. Тадбиркорларнинг манфаатини ҳимояловчи 63 та даъво ариза берилиб, 40 таси суд томонидан тўлиқ қаноатлантирилди. Айбдор шахслардан 46,3 миллион сўм моддий ва 73,1 минг сўм маънавий зарар ундириб берилди.

Дарҳақиқат, шикоят ёзиш осон иш эмас. У ноҳақликка чидай олмай, ҳақиқат истаб ёзилади. Бу жойлардаги айрим маҳаллий раҳбарларнинг лоқайдлиги, эътиборсизлиги оқибатида келиб чиқади. Навоий вилоят адлия бошқармасининг мутасадди ходимлари хат ортида инсон тақдири, унинг умидли кўнгли ётганлигини ҳис этишади. Шу боис бошқармага мурожаат қилганлар ўз муаммоларига ижобий ечим топиб, кўнгли кўтарилиб кетади.

Ёрқул УМАРОВ,
Навоий вилояти

Адлия тизими

ХОРАЗМ

"Хоразмирригациякурилиш" ҳиссадорлик жамияти Урганч шаҳридаги "Табассум" хусусий корхонасининг 350.000 сўмлик қарзини шартномадаги муҳлатдан 94 кун кечикиб тўлади. Бунинг оқибатида хусусий корхона 164.594 сўм миқдорида иқтисодий зиён кўрди.

Фуқаролик ишлари бўйича Урганч туманлараро суди яқинда вилоят Адлия бошқармаси кичик ва ўрта тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ва ҳимоя қилиш бўлимининг мазкур қонунбузарлик ҳолати юзасидан даъво аризасини кўриб чиқди. Суд даъвони асосли деб ҳисоблади ва жавобгардан юқоридаги миқдорда пул ҳамда суд харажатларини ундириш юзасидан ҳал қилув қарорини чиқарди. Бу вилоятда кўп сонли тадбиркорларнинг манфаатлари ва ҳақ-ҳуқуқларини муҳофаза қилишга қаратилган саъй-ҳаракатларнинг бири холос.

Вилоят адлия бошқармасининг кичик ва ўрта тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ва ҳимоя қилиш бўлими йил бошидан буён юридик шахс мақомидаги ишбилармонларнинг 92 та расмий мурожаатини ўрганиб чиқди. Уларнинг 48 таси асосли деб топилди. Пировардида судларга 36 та даъво аризаси юборилди. Ҳозиргача кўриб чиқилган 15 та фуқаролик иши бўйича жавобгар саналган юридик шахслар зиммасига жами 5.900.000 сўмлик моддий ва маънавий зарарни қоплаш мажбурияти юклатилди. Унинг асосий қисми ҳозирдаёқ тадбиркорларга ундириб берилди. Айни пайтда турли сансалорликларга йўл қўйилган 29 нафар мансабдор шахсларга нисбатан ҳам судларга 28 та даъво аризалари йўлланди. Ҳозиргача кўриб чиқилган барча аризалар асосли деб топилди ва айбдорларга жами 745.000 сўмлик жарима солинди.

Кичик ва ўрта тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ва ҳимоя қилиш бўлими ташаббуси билан шунингдек, жойларга 11 та тақдимнома ва 3 та огоҳнома жўнатилди. Бўлимда шу пайтгача қараб чиқилган 92 та аризанинг атиги 1 таси рад этилганлиги эътибор ва ижобий баҳога лойиқ.

МАСЪУЛИЯТ СУСТКАШЛИККА ЙЎЛ БЕРМАЙДИ

Самарқанд вилоят адлия бошқармаси томонидан ўтган 9 ой мобайнида фермер хўжаликлари, оила пудратчилари ва хусусий тадбиркорлар манфаатларини кўзлаб судларга 551 та даъво аризалари киритилди. Уларда жавобгарлардан 268 миллион сўмлик асосий қарз ва устамалар ундирилиши назарда тутилган.

Жумладан, жорий йилнинг биринчи ярмида республика қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги тизимидаги «Мевасабзавотузумсаноат» бирлашмасининг Булунғур туманидаги «Киндон шароби» корхонаси, «Фозил Йўлдош», «Булунғур-1» очиқ турдаги акциядорлик жамияти, республика «Мевасабзавотузумсаноат-холдинг» компаниясига қарашли «Мирзо Улуғбек» очиқ турдаги акциядорлик жамияти, очиқ акциядорлик жамияти шаклидаги Булунғур «Ўзбек-Чехия» қўшма корхонасида фермер хўжаликлари, ижарачилар ва хусусий тадбиркорлар билан узум топшириш ва қабул қилиб олиш ҳақида тузилган шартнома мажбуриятларининг бажарилиш аҳволи ўрганиб чиқилди. Юқорида номлари қайд этилган корхоналар 2000 йил ҳосилини қабул қилиб олган бўлсалар-да, тузилган шартномалар шартларига риоя қилмасдан фермер хўжаликлари ва хусусий тадбиркорларнинг қарзларини тўламасдан келган.

Оқибатда Булунғур туманидаги «Киндон шароби» корхонаси, «Фозил Йўлдош», «Булунғур-1» очиқ турдаги акциядорлик жамиятларига нисбатан шартнома шартларини бажармагани учун судларга фермер хўжаликлари манфаатини кўзлаб, устама билан қўшиб ҳисоблаганда 12,5 миллион сўмлик 9 та, даъво аризаси киритилди.

«Ўзбек-Чехия» қўшма корхонаси ва «Мирзо Улуғбек» очиқ турдаги акциядорлик жамияти 2000 йилда қабул қилиб олган қишлоқ хўжалик маҳсулотлари учун уларнинг эгалари билан ҳисоб-китоб қилмаган. Шу боис вилоят хўжалик судига фермерлар манфаатларини кўзлаб умумий суммаси 63 миллион 800 сўмлик 67 та, умумий судларга хусусий тадбиркорларнинг ҳақларини ундириш мақсадида 9,8 миллион сўмлик даъво аризалари киритилди ва суд қарорларининг ижроси таъминланмоқда.

Маҳсулотни қабул қилишни билган одам уни қайта ишлаб, жойларга етказишнинг ҳам уддасидан чиқиши керак. Бунинг учун харидор келишини кутиб ўтирмай, тегишли ташкилотлар билан шартномалар тузмоғи ва ана шу шартнома мажбуриятлари бажарилишига эришмоғи даркор. Акс ҳолда бундай раҳбар корхонани иқтисодий ночорликка келтириб, қарзга ботиради. Бошқармамиз ходимлари бундай ҳолга қарши қонунларга таяниб муросасиз курашаяптилар.

Гап шартнома ҳақида кетар экан, пешона тери билан етиштирган пахта ҳосилини топшириб ҳақини ололмаётган тадбиркорлар лафсизликдан куйиб қолаётганини таъкидлаш жоиз. «Жума пахта», «Жомбойпахта» очиқ турдаги ҳиссадорлик жамияти, Пайариқ туманидаги «Бекзод» хусусий фирмаси пахта тозалаш заводи лафсиз жамоалар тоифасига киради. Яқинда 26 миллион 700 минг сўмлик 78 та даъво аризалари судга киритилганлигидан ташқари ушбу корхона раҳбарларига огоҳнома, «Самарқанд пахтасаноатсотиш» очиқ турдаги ҳиссадорлик бирлашмаси раҳбарлари номига айбдорларга нисбатан интизомий чора кўриш, йўл қўйилган хато-камчиликларни келгусида такрорламаслик мақсадида тақдимнома киритилди.

Сессиядан кейин ўтказилган текширишларда «Фозил Йўлдош» очиқ турдаги акциядорлик жамиятида 52 миллион 300 минг сўмлик дебитор қарзлар аниқланиб, 51 миллион 700 минг сўмлик, 65 та очиқ акциядорлик жамияти Булунғур «Ўзбек-Чехия» қўшма корхонаси ва «Мирзо Улуғбек» очиқ турдаги акциядорлик жамиятида эса 39 миллион 600 минг сўмлик қарзлар учун судларга 16 миллион 900 минг сўмлик 32 та даъво аризалари киритилди.

Маълумки, шартномада белгиланган муддатларда ҳисоб-китоб қилмагани натижасида устама пули тўлаш оқибатида корхоналарга катта миқдорда моддий зарар етади. Шунингдек, дебиторлик қарзлари муддати ўтказиб юборилишидан ҳам устама пули миқдори ортади. Бу эса шартномани ўз вақтида бажармаган корхона ва ташкилот чўнтагига катта зарар келтиради. Ҳозирги пайтда устама пули миқдорининг ошиб кетишидан айрим корхоналар миллион-миллион сўмлаб зарар кўрмоқда. Шу ўринда савол туғилади. Хўш, кўрилаётган зарарлар кимнинг ҳисобидан қопланади? Корхонанинг умумий даромади, акциядорлар девидент ҳисобидан тўланмайдими? Раҳбарнинг масъулияти ўзи бош бўлган корхонани иқтисодий таназзулга юз тутишга йўл қўймаслик эмасми?!

Шу каби кўпдан кўп табиий саволларнинг натижаси ўлароқ боя номлари келтирилган 5 та корхонанинг масъул мансабдор шахсларини жиноий жавобгарликка тортиш масаласини кўриб чиқиш мақсадида тегишли ҳужжатлар вилоят прокуратурасига юборилди.

Бошқармамиз томонидан бир қанча туманларда тадбиркорлик субъектлари томонидан шартнома мажбуриятларига амал қилишнинг аҳволи ўрганилганда шу нарса маълум бўлдики, Пайариқ туманида топширган маҳсулоти учун ўз вақтида ҳақ ололмасдан келаётган 8 фермер хўжалиги мавжуд экан. Ҳозирги кунда уларнинг қарзларини ундириб бериш ҳақида бошқарма томонидан судларга даъво аризалари киритилди. Бундан ташқари ушбу фермер хўжаликлари билан тайёрловчи корхоналар ўртасида 2001 хўжалик йили учун амалдаги қонунчиликка риоя этмасдан тузилган 83 та контрактация шартномалари адлия бошқармаси ходимлари кўмагида қонунга мувофиқ ҳолатга келтирилди.

Конституциямизга асосан ҳар бир фуқаро мулкдор бўлиш ҳуқуқига эга. Амалдаги қонунларда тадбиркорлик фаолияти эркинлиги кафолатланган. Аммо барча фермер хўжаликлари ҳам бирдек шартнома мажбуриятларини белгиланган тартибда бажараяпти, деб бўлмайди. Бошқармамиз ходимлари Челак, Пайариқ туманларида бўлиб, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришга ихтисослашган фермер хўжаликлари фаолиятларини ўрганиб чиққанларида бунга яққол амин бўлишди. Аниқланишича, айрим фермер хўжаликлари «Фермер хўжалиги тўғрисида»ни Қонун талабларига зид равишда режада белгиланган қишлоқ хўжалик экинлари ўрнига бошқа экинлар экишган. Ўзига ажратиб берилган ер майдонларидан самарасиз фойдаланган. Айни кезларда бундай қонунбузарлик ҳолатларига барҳам бериш чоралари кўрилмоқда.

Қишлоқ хўжалиги борасидаги ислоҳотларни амалга оширишда маҳсулот қабул қилувчи корхоналарнинг товар эгасига ҳақини ўз вақтида тўлаши, пудратчи ва фермерларнинг эса ўз ҳақини талаб қила олиш туйғусини шакллантириш муҳим аҳамиятга эга. Шу, ўринда таъкидлаш жоизки, тадбиркорларнинг ҳуқуқий билимини оширмасдан туриб бу борада аниқ мақсадга эришиш қийин. Шу боис бошқармамиз ташаббуси билан туманларда белгиланган режа асосида «Тадбиркорлар қабули», «Тадбиркорлар куни» каби тадбирлар ташкил этилган. Бундан ташқари, хўжалик юритувчи субъектлар ва хусусий тадбиркорлар билан семинарлар, амалий-ўқув машғулотлари мунтазам ўтказиб келинмоқда.

Бу каби тадбирлар бошқармамиз фаолиятини белгиловчи асосий вазифалар доирасида бажарилмоқда.

Қўчқор ТОҒАЕВ,
Самарқанд вилоят адлия бошқармасининг бошлиғи

ХОРИЖИЙ САРМОЯДОРЛАР ДИҚҚАТИГА!

Очиқ турдаги "Ғаллаорол паррандачилик" акциядорлик жамияти хорижий сармоядорларни ҳамкорликка чақиради. Жамиятнинг 55,5% акция пакетини хорижлик ишбилармонларга сотиш кўзда тутилган. Жамиятимизнинг келажаги порлоқ. Вақт ўтмасдан биз билан ҳамкорликка шошилинг!

Бизнинг манзил: Жиззах вилояти Ғаллаорол тумани Очиқ турдаги "Ғаллаорол паррандачилик" жамияти

TO THE ATTENTION OF FOREIN INVESTORS!

Public tupe GALLA-OROL POULTRU JOINT STOCK COMPANU invites foreign investors cooperation. 55,5 per cent of the shares of the company is intended to be sold to foreign entrepreneurs. We think the success of our companu will depend on your partnership. Time is everuthing. Do not lose it!

Our address: Town of Galla-orol Jizzakh oblast Uzbekistan

ЭЛ РИЗҚИ — ДАХЛСИЗДИР

Сурхондарё вилояти прокурори, адлия катта маслаҳатчиси Бахтиёр НУРМУҲАМЕДОВ билан суҳбат

— Президентимизнинг 2-чақириқ, Олий Мажлиснинг 6-сессиясида «Адолат-қонун устуворлигида» деб номланган маърузасида ҳуқуқ-тартибот тизими, жумладан, прокуратура идораларининг зиммасига ҳам катта вазифалар юклатилганди. Суҳбатимизни ана шу мавзудан бошласак.

— Мамлакатимиз раҳбарининг ўша анжуманда куюнчаклик билан айтган гапларидан битта мазмун келиб чиқади. Ҳар бир фуқаро раҳбарми ёки оддий ишчими, қонунларни ҳурмат қилиши ва улар талабига сўзсиз риоя қилиб яшаши шарт. Юртдошларимизнинг ҳуқуқий тафаккурлари ўсаяпти. Ўзингиз ўйлаб кўринг, бундан 10 йил илгари фуқароларнинг ҳуқуқи ким томонидан бузилишидан қатъи назар, улар туман ёки вилоят фирқақўмлари қабулхонасига арз қилиб боришар эди. Ҳозир эса мутлақо ўзгача манзарани кўриш мумкин. Одамлар қонунлар ижроси назорати қайси идора томонидан амалга оширилишини яхши билишади. Биз тизимимизнинг барча ходимларига «Фуқаролар мурожаати тўғрисида»ги қонун талабларига мувофиқ, шикоятчиларни саргардон қилаётганлар билан муросасиз бўлишни қаттиқ уқтириб келаяпмиз.

— Таҳририятимизга кундалик эҳтиёж учун зарур бўлган саккиз турдаги озиқ-овқат ва ноозиқ-овқат маҳсулотлари тақсимотидаги адолатсизликлар хусусида шикоятлар келмоқда?

— Орамизда шундай одамлар ҳам учрайдики, улар кишилар учун энг зарур бўлган тириклик неъматларини мўмай даромад воситасига айлантириб олишади. Натижада, оддий одамларда уларга нисбатан норозилик, шикояту аризалар пайдо бўлади.

Сир эмаски, бир тоифа юлғич савдо ходимлари инсоф деган туйғуни унутиб қўйишаяпти. Мисолларга мурожаат этсак: «Сурхонозиқовқатсаноати» ҳиссадорлик жамиятининг Узун тумани марказида жойлашган 13-дўкон мудири Ҳасанбой Рўзиев ўзининг жавобгарлигида бўлган бир миллион 200 минг сўмлик (2830 килограмм) пахта ёғини ўзлаштириб талон-тарож қилган. Худди шунга ўхшаш жиноий ҳолатларни ўша тумандаги 50-дўкон мудири Рустам Олимов, Жарқўрғон туманидаги 9-ИТТ (ОРС) ташкилотига қарашли 16-дўкон мудираси София Норматова ҳамда худди шу дўкон сотувчиси Муқаддас Хуррамова, Сариосиё туманидаги «Тўпалангсавдо» ҳиссадорлик жамиятига қарашли 1-дўкон мудири Равзатилло Бобожонов сингари савдо ходимлари фаолиятида ҳам аниқладик. Уларга нисбатан Жиноят кодекси талабларига мувофиқ жиноий ишлар қўзғатилди. Жойларда ходимларимиз ўтказган текширишлар жараёнида баъзи бир савдо дўконларида 8 турдаги озиқ-овқат ва ноозиқ-овқат маҳсулотларининг мавжуд эмаслиги маълум бўлди. Ушбу салбий ҳолатлар аниқланган дўконларда ҳукумат қарори ижросини таъминлаш хусусида Қизириқ ва Қумқўрғон туманлари ҳокимларига тақдимномалар киритдик.

— Харидорлар ҳақига хиёнат қилиш, қайтимини бермаслик ёки тарози ўлчовидан уриб қолиш каби жиноий қусурлари фош бўлган чоғда айрим дўкондорлар таъминотчилар томонидан маҳсулотга «шапка» қўйилишини важ қилишади...

— Бу бор гап. Лекин баднафс ҳамтовоқ кимсаларнинг «еган сомсаси»га оддий меҳнаткаш киши ҳақ тўлмаслиги керак. Қолаверса, 8 турдаги маҳсулотни таъминот базасидан дўконга олиб келиш жараёнида қилинган ошиқча харажатларни озиқ-овқат маҳсулотлари ҳисобидан қопламаслик ҳақида ҳукуматимиз қарорларида айнан уқтирилган. Элнинг ризқига чанг солувчи юлғуч кимсалар билан муросаи-мадора қилинмайди. Уларга нисбатан қонунда белгиланган жазо чоралари қўлланилади. «Шўрчи» савдо ҳиссадорлик жамиятига қарашли 29-сонли дўкон мудираси Гулнора Рамазонова, 27-дўкон раҳбари Жума Жабборовлар шакар ва совун маҳсулотларини сотишда савдо қоидаларини қўпол равишда бузишган. Музработ туманидаги «Музработсавдо» улгуржи чакана савдо харид бирлашмасига қарашли 37-дўконда аҳоли учун зарур бўлган ун, совун, чой ва гугуртнинг йўқлиги маълум бўлди. Мазкур савдо ташкилотига қарашли 13-дўкон ҳамда «Қўшоқбек» супермаркетида ҳам юқоридаги сингари манзараларни кўриш мумкин. Айни шундай ҳолатлар Шеробод ҳамда Олтинсой туманларидаги савдо дўконларида ҳам учрайди.

Вилоят прокуратураси идоралари томонидан жорий йилнинг шу пайтига қадар жами 28 та текширишлар ўтказилди. Аниқланган қонунбузарликларни бартараф этиш ҳақида 21 та тақдимнома, 6 та амрнома берилди. 8 нафар шахсга огоҳнома эълон қилинди. Текшириш якунларига кўра 14 нафар шахс интизомий, 44 нафар шахс маъмурий жавобгарликка тортилди. Жиддий қонун бузилиш ҳолатлари бўйича эса, 6 та жиноят иши қўзғатилди.

— Назаримда, фуқаролар ҳақ-ҳуқуқларининг дахлсизлигини таъминлашда, том маънода ҳуқуқий демократик давлат барпо этишда, ҳуқуқ-тартибот идораларининг фаоллигини оширишнинг ўзигина кифоя қилмайди. Ҳар бир фуқаро ўз-ўзини ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилишга қодир бўлмоғи керак...

— Шу нарса аёнки, авваламбор ўз-ўзини ҳимоя қила олмаган, ҳақ-ҳуқуқлари учун кураша олмайдиган одамдан на оиласи, на юрти манфаат кўра олади. Айрим мутасаддиларнинг лоқайдлиги, совуққонлиги, одамларнинг андишабозлиги туфайли ҳимоясиз қолган фуқаролар у қадар мураккаб бўлмаган муаммолар ечимини излаб вилоят прокуратурасига мурожаат қилишади. Агарда, қуйи бўғинларда назорат тўғри йўлга қўйилса, Сурхон воҳасининг айрим олис қишлоқларида озиқ-овқат дўконларидаги қаллобликларни фош этиш учун ҳам ходимларимизни сафарбар этишга ҳожат қолмаган бўлур эди. Ҳолбуки, қишлоқ фуқаролар йиғинлари, маҳалла фаоллари, жойларда туман прокуратуралари билан ҳамкорликни йўлга қўйганларида эди, Рустам Олимов (Узун тумани) каби юлғуч дўкондор элнинг ризқи бўлган 825 килограмм (350 минг сўмлик) пахта ёғини ўзлаштириб юбормаган бўлар эди. Ёки жарқўрғонлик 16-дўкон мудираси С.Норматованинг 534 минг 600 сўмлик ун маҳсулотларини ўзлаштириб юборишига ўша ерда яшовчи кишиларнинг бепарволиги, лоқайдлиги сабаб бўлмаганмикан?

— Фуқароларнинг ҳуқуқий онгини ошириш борасида олиб борилаётган ишлар кўлами ҳақидаги фикрингизни билмоқчи эдик?

— Ходимларимизга кўпроқ халқ орасида бўлиш, одамлар билан учрашувлар, мулоқотлар ўтказиб туришни уқтираяпмиз. Айниқса, Юртбошимизнинг халқ депутатлари Тошкент шаҳар Кенгаши сессиясидаги нутқи, оммавий ахборот воситалари учун берган баёноти ҳар биримизни ҳушёрликка ундайди. Токи ер юзида тинчлик ва осойишталикнинг ғанимлари бор экан, биз ҳеч қачон хотиржам бўла олмаймиз. Шу ўринда жорий йилнинг ёзида республика Ички ишлар вазирлиги билан ҳамкорликда вилоятимизнинг барча туман, шаҳарларида диний ақидапарастлик ва терроризмга қарши кураш борасида «Ўзингни, ўз уйингни ўзинг асра» мавзусида кенг омма билан учрашувлар ўтказганимизни эсалаш ўринлидир. Ўғил-қизларимиз таълим олаётган ўқув юртларида учрашувлар ўтказаяпмиз. Матбуот ва оммавий ахборот воситалари кўмагидан ҳам фойдаланаяпмиз.

Суҳбатдош: Бахтиёр ОЛЛОМУРОДОВ

Ҳуқуқий маърифат

ТАДБИРКОРЛИК: РАҒБАТЛАНТИРИШНИНГ ЯНГИ ИМКОНИЯТЛАРИ

Мамлакатимизда тадбиркорликни ривожлантиришга катта эътибор бериб келинмоқда. Вазирлар Маҳкамасининг «Кичик корхоналар, деҳқон ва фермер хўжаликларини маблағ билан таъминлаш, моддий-техник таъминлаш, уларга божхона имтиёзлари бериш, банк хизматлари ва бошқа хизмат кўрсатиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги 366-қарори (2001 йил 10 сентябрь) ҳам бу соҳага бўлган эътибор кўлами тобора ортиб бораётганидан далолат беради. Хўш, мазкур қарорнинг қабул қилиниши тадбиркорлик фаолиятини ривожлантиришга қандай таъсир кўрсатади?

Мухбиримиз Адлия вазирлигининг халқ хўжалигида ҳуқуқий ишлар бошқармаси бошлиғи Носирхон АБДУРАҲМОНОВ билан шу мавзуда суҳбатлашди.

— Аввало, ушбу қарорнинг ижтимоий зарурати тўғрисида қисқача тўхталиб ўтсангиз?

— Мазкур қарор моҳият-эътибори билан кичик ва ўрта бизнес, деҳқон ва фермер хўжаликларини ташкил этишни рағбатлантиришни кучайтириш ҳамда бундан буён жадал ривожлантириш, уларнинг молиявий, моддий-техника ва хомашё ресурслари олишини кенгайтиришга қаратилган. Аниқроқ қилиб айтадиган бўлсак, янгидан ташкил этилаётган кичик бизнес корхоналари, фермер ва деҳқон хўжаликларини уларнинг дастлабки (бошланғич) сармоясини шакллантиришда ҳар томонлама ёрдам бериш ва қўллаб-қувватлашга хизмат қилади. Яъни, эндигина иш бошлаган тадбиркорлик субъектларининг фаолиятини йўлга қўйиш ҳамда «оёққа туриб олишлари» учун дастлабки имкониятни яратиб бериш кўзда тутилган.

— Тадбиркорлик субъектларига кўмак бериш қайси йўналишлар бўйича ва қандай ташкилотлар томонидан амалга оширилади?

— Ушбу қарорда таъкидланишича, тадбиркорларга ёрдам бериш уларни маблағ, моддий-техника билан таъминлаш, божхона имтиёзлари бериш, банк хизматлари ва бошқа хизматлар кўрсатиш бўйича амалга оширилади. Уларга бундай кўмак асосан Давлат мулк қўмитаси, Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси, Деҳқон ва фермер хўжаликлари уюшмаси, хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнесни қўллаб-қувватлаш жамғармаси, тижорат банклари томонидан берилади.

Қарорда белгиланишича, «Бизнес-фонд»нинг давлат мулкини хусусийлаштиришдан тушган маблағлар ҳисобига шакллантириладиган кредит ресурсларининг камида 50 фоизи, шунингдек, Деҳқон ва фермер хўжаликларини қўллаб-қувватлаш жамғармаси кредит ресурсларининг камида 50 фоизи ҳар йили микрофирмалар ва кичик корхоналар, деҳқон (юридик шахс мақомига эга бўлган) ва фермер хўжаликларининг дастлабки (бошланғич) сармоясини шакллантириш учун тижорат банкларида мақсадли кредит линиялари очишга йўналтирилади.

— Қандай хўжалик субъектлари бундай мақсадли кредитлардан фойдаланишга ҳақли?

— Мазкур қарорнинг 1-бандида таъкидланишича, мақсадли кредитлар асосан янгидан ташкил этилган микрофирмалар, кичик корхоналар, деҳқон (юридик шахс мақомига эга бўлган) ва фермер хўжаликларига дастлабки (бошланғич) сармояни шакллантириш учун берилади. Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, давлат рўйхатидан ўтказилгандан кейин 6 ойдан кўп бўлмаган муддатда кредит олиш учун тегишли буюртмалар берган юридик шахслargина бу имтиёздан фойдалана оладилар.

— Тадбиркорлик субъектларига кредитлар бериш қай тарика амалга оширилади?

— Ушбу қарорда белгиланишича, Марказий банк қайта молиялаш ставкасининг олтидан бир қисми миқдорида имтиёзли фоиз ставкаси бўйича 3 йилгача бўлган муддатга узайтириш ҳуқуқисиз микрофирмалар ва деҳқон (юридик шахс мақомига эга бўлган) хўжаликлари учун энг кам ойлик иш ҳақининг 150 баравари миқдоригача ҳамда кичик корхоналар ва фермер хўжаликлари учун энг кам ойлик иш ҳақининг 300 баравари миқдоригача берилади.

— Кредитга олинган маблағларни қайтариш муддати қандай белгиланган?

— Фоизлар тўлашни 12 ойга кечиктириш ва асосий қарзни кредит олгандан кейин 18-24 ой ўтгач қайтаришни бошлаш шартларида берилади.

— Тадбиркорларнинг божхона имтиёзларидан фойдаланишлари қай даражада бўлади?

— 2001 йилнинг 1 октябридан бошлаб моддий ишлаб чиқариш ва хизматлар кўрсатиш соҳасида фаолият кўрсатаётган микрофирмалари ва кичик корхоналари, фермер хўжаликлари, шунингдек, юридик шахс мақомига эга бўлган деҳқон хўжаликларининг ўз эҳтиёжлари учун асбоб-ускуналар, хомашё ва моддий ресурслар импортига божхона тўловларини тўлаши фоиз ундирилмаган ҳолда 90 кун муддатга кечиктирилиши (божхонада расмийлаштириш учун ундириладиган йиғимлар бундан мустасно) белгиланган.

— Ер солиғини тўлаш тартиби қандай бўлади?

— Қишлоқ хўжалигида товар ишлаб чиқарувчилар учун ягона ер солиғи жорий этилиши муносабати билан деҳқон хўжаликларидан ундириладиган ер солиғи ва фермер хўжаликларидан ундириладиган ягона ер солиғи миқдорини ҳисоблаб чиқиш ва ҳисоб-китоб қилиш тартиби солиқлар тўғрисидаги амалдаги қонунларга мувофиқ амалга оширилиши таъминланади. Яъни, фермер хўжаликлари ягона ер солиғини иккита тўлов топшириғи: биринчи — бюджетга тўланиши керак бўлган солиқ суммасининг 97,5 фоизи миқдоридаги маблағга тўлов топшириғи, иккинчиси — деҳқон ва фермер хўжаликларини қўллаб-қувватлаш жамғармасига керак бўлган солиқ суммасининг 2,5 фоизи миқдоридаги маблағга тўлов топшириғи бўйича ўтказадилар.

Юридик шахс ҳисобланган деҳқон хўжаликлари эса ер солиғини маблағларни иккита тўлов топшириғи: биринчиси — бюджетга тўланиши керак бўлган солиқ суммасини 95 фоизи миқдоридаги маблағга тўлов топшириғи; иккинчиси — жамғармага тўланиши керак бўлган солиқ суммасининг 5 фоизи миқдоридаги маблағга тўлов топшириғи бўйича фермер хўжаликлари каби тарзда ўтказадилар.

— Юридик шахс мақомига эга бўлмаган деҳқон хўжаликлари ер солиғини қандай тўлайдилар?

— Юридик шахс бўлмаган деҳқон хўжаликлари ер солиғини ва ўзлари эгаллаб турган ер участкалари учун жамғармага ажратмаларни давлат солиқ органлари томонидан ёзиб бериладиган билдиришномалар асосида тўлайдилар. Бунда солиқ тўлаш учун бир вақтнинг ўзида иккита тўлов қоғози: биринчиси — бюджетга тўланиши керак бўлган солиқ суммаси (ҳисоблаб чиқилган ер солиғи суммасининг 95 фоизи), иккинчиси — жамғармага ажратмалар суммасига (ҳисоблаб чиқилган ер солиғи суммасининг 5 фоизи) ёзилади.

Ер солиғи суммасининг 5 фоизи миқдорида ва ягона ер солиғи суммасининг 2,5 фоизи миқдорида жамғармага ўтказиладиган маблағлар ҳам бюджетга мажбурий тўловларга тенглаштирилади ва солиқлар тўғрисидаги амалдаги қонунларга мувофиқ бажарилади.

— Яна қандай имтиёзлар назарда тутилган?

— Мазкур қарорда «Бизнес-фонд»га шу мақсадга йўналтирилган маблағларни қайтариш муддатини, микрофирмалар ва кичик корхоналарнинг дастлабки (бошланғич) сармоясини шакллантириш учун тижорат банкларида кредит линиялари очишда мақсадли фойдаланган ҳолда кечиктириш ҳам назарда тутилган.

Кўрсатиб ўтилган ресурслар 2006 йилдан бошлаб 5 йил муддат давомида қайтарилиши белгилаб қўйилган.

Бундан ташқари, хўжалик субъектларининг дастлабки (бошланғич) сармоясини шакллантириш учун йўналтириладиган ресурсларни кўпайтиришга доир қўшимча чора-тадбирлар кўриш зарурлиги ҳам таъкидланган.

Хулоса қилиб айтганда, ҳукуматимизнинг мазкур қарори янги ташкил этилган тадбиркорлик субъектларига фаолиятини йўлга қўйиш учун давлат томонидан кенг миқёсли ёрдам кўрсатиш назарда тутади.

Ҳ. ИБРОҲИМОВ
суҳбатлашди

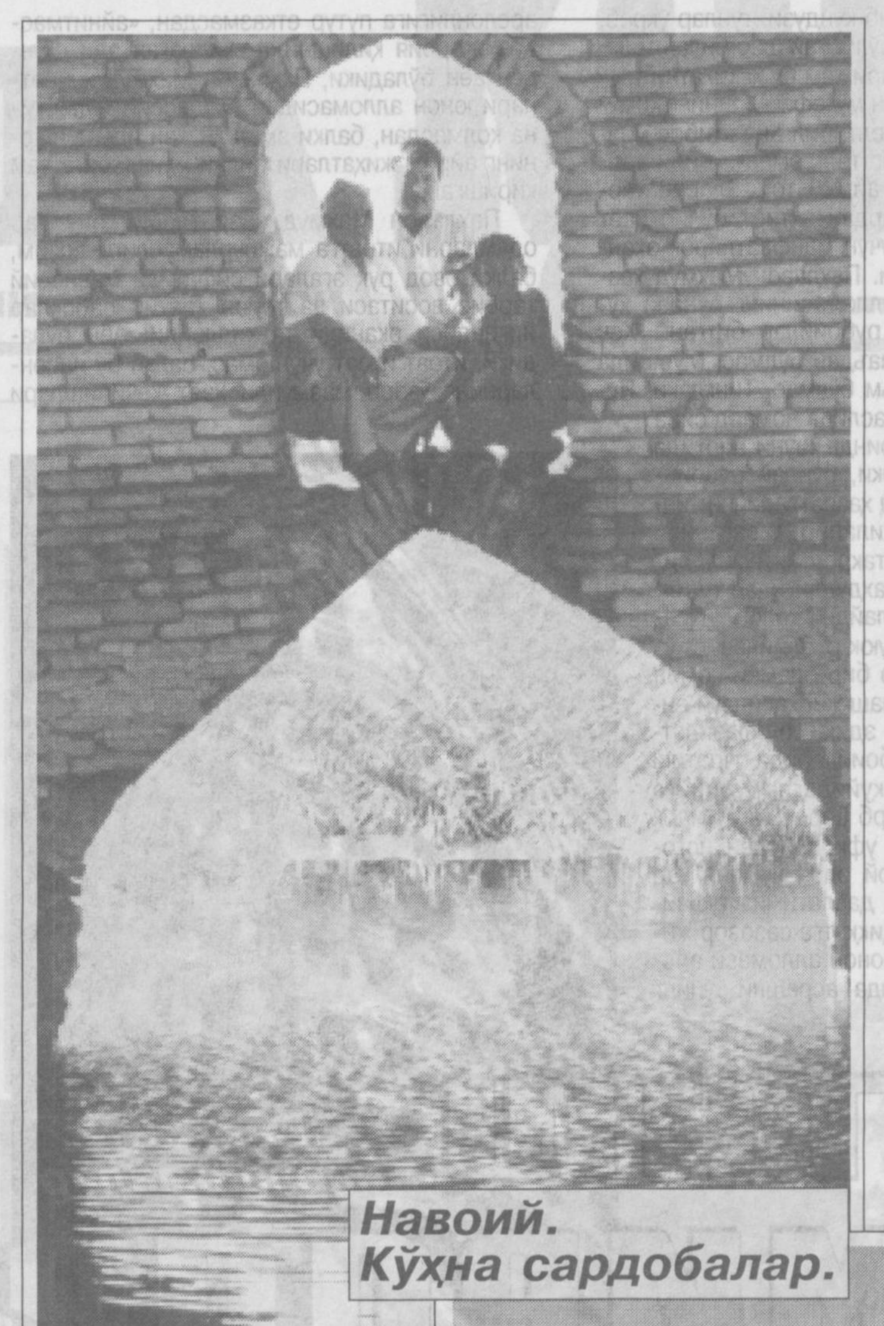

Навоий. Кўҳна сардобалар.

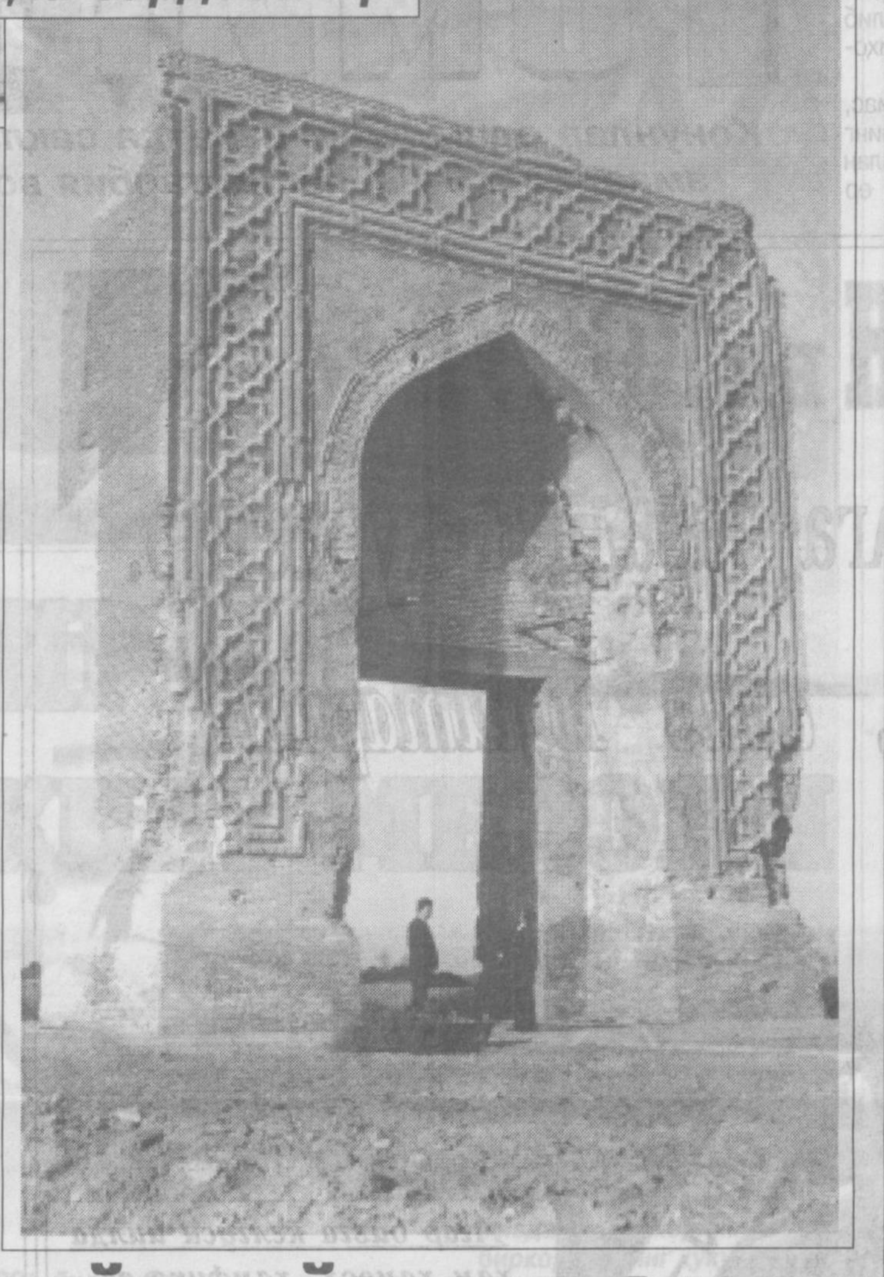

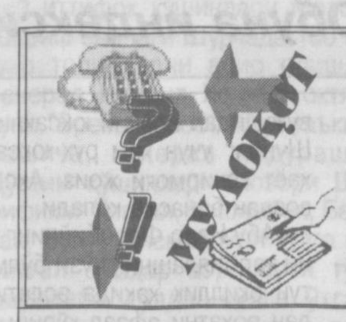

Савол беринг!

Уни хат ҳамда 133-70-65, 132-14-18 рақамли телефонлар орқали кутамиз.

Ҳурматли таҳририят!

"Савол беринг" рукнидаги мулоқот орқали ўзимни қизиқтирган бир неча саволга жавоб беришингизни илтимос қиламан.

У.БЕКМУРОДОВ, Денов тумани,
Ш.Қобилов номидаги ширкат хўжалиги

1. Хўжалигимиз ширкатга айлангач, аҳолининг бир қисми ёлланган ишчи сифатида меҳнат қилаётир. Уларнинг ҳақ тўланган ва ишлаган вақти меҳнат стажига қўшиладими?

— Амалдаги **"Қишлоқ хўжалиги коопративи (ширкат хўжалиги) тўғрисидаги"** қонуннинг 22-моддасига асосан меҳнатни ташкил этиш, ширкат хўжалиги аъзолари ва ёлланган ходимларнинг меҳнатига ҳақ тўлаш шакллари, стажи ва бошқа шартларини қонун ҳужжатларига ҳамда оила (жамоа) пудрат шартномасига мувофиқ белгиланади.

2. Ёлланма ишчи сифатида меҳнат қилаётганларга дивидент тўланадими ёки уларнинг хўжаликдаги моддий таъминотдан фойдаланиш ҳуқуқи борми?

— Ширкат хўжалигида ёлланма ишчи сифатида меҳнат қилаётганлар билан меҳнат шартномаси тузилган бўлса, дивидент тўланади ва улар моддий таъминотдан фойдаланишлари мумкин. Агар шартнома тузилмаган бўлса, у ҳолда тўланмайди.

3. Ширкат аъзоси ишсиз юргани учун иш ҳақини қаердан олади ва уларга моддий зарарни ким тўлайди?

— Ширкат аъзоси бўлсангиз, ҳужжатларни тўплаб, ишсиз юрган вақтдаги ҳақингиз ва моддий зарарни ундириш учун туман фуқаролик судига мурожаат этишингиз мумкин.

4. Ширкат аъзоси моддий зарарни ундиришда туман судига мурожаат этганда, суд пайсалга солса, кимга мурожаат этиши керак?

— Сиз судга мурожжаат этсангизу, суд ишни кўрмасдан пайсалга солса, вилоят департаменти ва Адлия вазирлигига мурожаат этишингиз мумкин.

5. Иш ҳақи ва моддий зарарни ундириш муддати қанча?

— Меҳнат қонунчилигига асосан меҳнат низолари бўйича ходим ўз ҳуқуқи бузилганлигини билган кундан бошлаб уч ой, узрли сабабларга кўра ўтказиб юборилган тақдирда бу муддатни суд тиклаши мумкин.

6. Ширкат аъзоси йил якунида дивидент олиш ҳуқуқига эгами? Агар дивидент тўланмаса, кимга мурожаат этиш керак?

— Қишлоқ хўжалиги кооперативи (ширкат хўжалиги) пай жамғармасига асосан мулкий пай ширкат хўжалиги ҳар бир аъзосининг якуни йиллик даромадидан (фойдасидан) дивидент олишга ҳақли ва у тўламаса, судга мурожаат этилади.

7. Фуқаро ишсизлиги учун меҳнат биржасидан рўйхатдан ўтган бўлса, унга қанча муддатга иш ҳақи тўланади ва унинг миқдори қанча?

— Ишсизлик нафақаси белгиланган тартибда ишсиз деб топилган шахсларга уларнинг аҳолини иш билан таъминлаш давлат хизматига мурожаат қилган кундан бошлаб тайинланади ва уларга аввалги иш жойидаги ўртача иш ҳақининг 50 фоиз миқдорида ишсизлик нафақаси белгиланади.

Жавобларни ҳуқуқшунос
С.ЭРГАШЕВ тайёрлади

Адлия тизими

ЖИЗЗАХ

2001 йил 25 январ куни Арнасой туман Давлат солиқ инспекциясида солиқ қонунчилигида белгиланган имтиёзларнинг солиқ органлари томонидан берилмаслиги ҳолати ўрганилиб, йўл қўйилган камчиликлар тўғрисида вилоят ДСБ бошлиғи номига тақдимнома киритилди. Тақдимнома вилоят ДСБнинг 2001 йил 10 феврал кунги йиғилишда муҳокама қилиниб, Арнасой туман ДСИ ходимлари бу каби камчиликларга қайта йўл қўядиган бўлса, уларга нисбатан қаттиқ интизомий жазо қўлланиши кўрсатилди ва мазкур камчиликлар юзасидан тегишли чора-тадбирлар ишлаб чиқилди.

2001 йил давомида худди шундай камчиликларга йўл қўйилаётгани Зафаробод, Фориш, Жиззах, Ғаллаорол туманлари Давлат солиқ инспекциялари фаолиятида аниқланди ва бу тўғрида адлия бошқармаси томонидан вилоят Давлат солиқ инспекциясига тегишли тақдимномалар киритилиб, чора-тадбирлар ишлаб чиқилди.

ЎҒРИ ЎЗИДАН ЭКАН

Юртбошимиз бизни ҳамиша огоҳ бўлишга, ўз уйимизни ўзимиз асрашимиз кераклигини ҳамиша таъкидлайдилар.

— Ҳақ гап, — дейди биз билан суҳбатда Шаҳрисабз туманлараро прокурори, адлия маслаҳатчиси Маҳмуджон Ўзбеков. — Ана шу қоидага амал қилмаганлар эса «Чарос» хусусий ишлаб чиқариш савдо фирмасининг бошлиғи Орифжондек фирибгарнинг фирибига учиб, аттанг, дея бармоқларини тишлаб қолишлари табиий.

Ана шундай фирибгарлардан бири, аслида Тожикистон Республикаси фуқароси бўлган Мансурвой Шаҳрисабз шаҳрига келиб соддадил Орифжонни сохта кўзёшлари-ю, ёлғон-яшиқ сўзлари билан авраййдида, мусофир эканлигини, уй жойи йўқлигини ва «Чарос» хусусий ишлаб чиқариш фирмасига тегишли уйларнинг бирида яшаб туришга рухсат беришини сўрайди. Табиатан кўнгилчан Орифжон эса сўраб-суриштирмай Мансурнинг кўзёшларига ишониб, бўш уйларнинг бирида яшашга рухсат беради. Кўп ўтмай муқаддам судланган, ўғрилик ва талон-торожликда айбланган Мансурвойнинг эски касали қўзиб, ўғриликка қўл уради. Бу гал бошпа бериб, нон- тузини дариғ тутмаган Орифжонга панд берди.«Чарос» хусусий ишлаб чиқариш фирмасига тегишли бўлган, қиймати бир миллион сўмдан ошиқроқ электродвигателлар ва дераза ойналарини ўғирлаб, бозорда сотиб юборади. Фирма бошлиғи ўғрини бошқа жойдан қидиради. Ишнинг бу қадар силлиқ кетганлигини кўрган Мансур яна ўғирликка қўл уради. Бу сафар Шаҳрисабз шаҳар «Туркистон» кўчасида яшовчи фуқаро Йўлдошевнинг уйидан ўғирланган, баҳоси ўттиз минг сўмлик сув қувурлари ва қурилиш материалларини бозорда бемалол сотаётган пайтда қўлга тушди. Тинтув пайтида эса ёнидан гиёҳванд моддаси топилди. Мансур мунтазам гиёҳванд модда истеъмол қилишини ва шу заҳри қотилни сотиб олиш учун ўғриликка қўл уришини, Орифжоннинг фирмасига ҳам ўзи «қадам ранжида» қилганлигини тан олди. Мансур-ку қилмишига яраша жазосини олди. Аммо Орифга ўхшаган кўнгилчан одамларимизга айтадиган икки оғиз сўзимиз шуки, атрофга ҳушёр боқинг. Зийракликни асло унутманг. Ҳар қандай бегона кишини кимлигини билиб, сўнг ёрдам қўлини чўзинг.

«Туркистон-пресс»

Жиноят ва жазо

ШИШАДАН ЧИҚҚАН БАЛО

Оилада эр бош, хотин болиш, дейишади. Термизлик Сергей Бетехтин турмуш ўртоғи бевақт оламдан ўтгандан сўнг сўққабош бўлиб қолди. Дунёда ёлғизликдан ёмони йўқ. Одам ёлғиз бўлмасин экан. Сергейни ёлғизлик ичкилик томон етаклади. Аста-секин уйдаги рўзғор буюмлари сотилди. Сотилган буюмлар эвазига ҳар куни спиртли ичимлик истеъмол қилиш одат тусига айланиб борди. Охир-оқибат уйда сотиладиган ҳеч вақо қолмади. «Уйни сотаман-у узоқ юртларга кетаман», деб ўйлади Сергей. Шу режа билан Термиз шаҳридаги Терешкова кўчасидаги икки хонали уйни 900 минг сўмга пуллади.

Кейин эса шу атрофда яшайдиган Василий Грязнов хонадонида ижарачи бўлиб яшай бошлади. Уй соҳиби ҳам ичкиликка муккасидан кетган эди. Ҳамтовоқлар гўё ижара ҳақини ҳам шиша ичига жойлаб ичишар, кайфлари ошгач, ўтирган жойларидан йиқилиб тушганларича уйқуга кетишарди.

Ҳар қандай тантананинг ҳам меъёри бор. Баҳор эди. Термиз кўчалари бошқа юртларга нисбатан ўрик гулларига эртароқ бурканган. Уй соҳиби ва ижарачи аввал оқшомдан ичишга тушди.

Тунги соат иккилар чамаси уйқудан беҳуш ҳолда уйғонган Сергей тўшаги тагини пайпаслаб кўрди. У тўшак тагига сотилган уй пулидан бозорлик учун 62 минг сўмни ажратиб қўйганди. Пул жойида турган экан. Ижарачи кўнгли бироз таскин топгандек бўлди ва бирдан эсига деворга илувлик турган костюми чўнтагидаги 600 минг сўм пул тушиб қолди. У чайқала-чайқала зўрға оёққа туриб, костюм чўнтагини пайпаслаб кўрди. Жон алфозда чўнтакларининг астарини ағдарди. Афсуски, пул жойида йўқ эди. Мол аччиғи, жон аччиғи, деганларидек, ерда думалаб ётган Василийни қаттиқ туртиб уйғотди:

— Пул қани, — дея қаҳр билан сўради ундан.

— Қанақа пул, — дея ҳали кайфи тарқамаган Василий ярим юмуқ кўзларини зўрға очганича Сергейга тикилди.

— Мен сенга ўғирлик нималигини кўрсатиб қўяман, — дея унинг башарасига мушт солди Сергей.

— Мен олганим йўқ. Ҳеч қандай пул ҳам кўрганим йўқ, дея Василий зорлана бошлади.

— Қанақасига кўрмас экансан. Уйда икковимиздан бошқа одам йўқ-ку! Сен олгансан, қани пулни чўз, дея ғазаб отига қамчи босди Сергей. Сўнг деворда илиғлиқ турган камарни оласолиб, ерда чайқалиб ўтирган Василийни савалай кетди. Сергей энди ақлни йўқотган эди. Кетма-кет қаттиқ зарбалардан бошини чангалаб олган уй соҳибининг бўйнига камар солинди. Нафаси бўғилган Василий ҳушсиз ҳолда полга ағанаб тушди. Ҳозирча етади, тонг отсин, яхшилаб гаплашиб оламиз. Ҳеч қаёққа қочолмайсан, дея хаёл қилганича Сергей тўшакка чўзилди.

Бу орада тонг ҳам отди. Сергей чала-чулпа юзини ювиб, ерда чўзилиб ётган Василий Грязновни туртиб кўрди. Негадир у қаттиқ турткилардан ҳам қимирламасди. Ниҳоят, Сергей оқшом кайф аралаш фожиа содир этганини англаб етди ва хона ичидаги пала-партиш сочилиб ётган кийим-кечак ва чойшабларни тўплаб, мурда устига ташлади. Сўнг эшикни қулфлаганича ўзини катта кўчага урди...

Қарама-қарши уйда истиқомат қилувчи Александра Никитина турмуш ўртоғи Георгияга қараб, "кеча тунда Грязновнинг уйида жанжал бўлди, эшитдингми," деб сўради.

— Биласан-ку, қулоғим оғирроқ, эшитганим йўқ. Э, улар ҳар куни жанжал қилишади-ку, — деб жавоб берди Георгия.

— Бу сафаргиси қаттиқ бўлди-ёв! Сергейнинг бақириб сўкканини эшитдим. Бунинг устига эрталаб хонадан Сергейнинг бир ўзи негадир ташвишли қиёфада чиқиб, эшикни қулфлади. Юр, деразадан бир қарайлик-чи, дея эрини йўлга бошлади Александра.

Қўшнилар дераза орқали хона ўртасида мурда устига пала-партиш уюб ташланган Грязновнинг кийим-кечакларини кўришиб, воқеанинг тагига етишди. Ички ишлар бўлимига бу ҳақида хабар бердилар...

Бу орада эса Сергей Бетехтин шаҳардаги ошхоналарнинг бирида бамайлихотир пиво ичиб ўтирганди. Ички ишлар ходимлари унинг қўлларига кишан солишганда, энди барчаси тугаганлиги, ичкилик туфайли қотилга айланганлигини сезди.

Собир ЁДИКОВ,
«Инсон ва қонун»
мухбири

Оталар дейдики:

Ишга нияти бузуқ ва бадхулқ кишилар аралашиб қолса, у бузилиши турган гап.

***

Агар хабарга ёлғон-яшиқ аралашмаганда у кўришга нисбатан ортиқроқ ўринда турган бўлур эди.

***

Жўртага ўз сўзида туриб олган билимсиз киши билан баҳслашиш на мақсад эгасига ва на мақсадга бирон фойда етказади.

***

Эс-ҳушинг бўлса, билим олишга интил, чунки оқил одамнинг билимдон бўлиши ҳаммавақт хайрлидир.

***

Тубан одам билан дўст тутиниб, ҳамсуҳбат бўлма, чунки унинг зарардан бошқа нафи тегмайди.

Кузак шамоллари эсдилар яна...

Жаҳон тажрибаси

ФРАНЦИЯ: АПЕЛЛЯЦИЯ СУДЛАРИ

Дунёнинг ривожланган демократик давлатларида суд қонунчилиги амалиётида ислоҳотлар ўтказилмоқда. Франция ҳам ушбу жараённинг таъсиридан ҳоли эмас, албатта. Мазкур мамлакатда ҳам суд тизимини ислоҳ қилиш, унинг инсонпарварлик моҳиятини чуқурлаштиришнинг ўзига хос йўлидан борилмоқда.

Францияда жиноят ишларини кўриб чиқишга ваколатли бўлган суд тизими 4 поғонадан иборат:

— қуйи трибунал босқичи (уларнинг сони 470 дан зиёд);

— катта трибунал босқичи (уларнинг сони 181 та);

— апелляция судлари (35 та);

— кассация судлари.

Биз қуйида Францияда апелляция судлари фаолияти хусусида мухтасар фикр юритиш ниятидамиз. Аввало шуни айтиш керакки, апелляция судлари дастлабки босқич судлари ҳукми устидан тушган шикоятларни (қонуний кучга кирмаган ҳукмлар) кўриб чиқади. Мамлакатда қабул қилинган тамойилларга кўра, апелляция судлари икки босқичда олиб борилади. Ушбу суд тизими фаолият кўламига кўра: асосий ва муқобил апелляция судлари деб юритилади.

Асосий апелляция судларига апелляция тартибидаги шикоятлар ҳукм эълон қилинганидан сўнг камида ўн кун мобайнида берилади. Шуни таъкидлаш жоизки, судланувчи, республика прокурори, шунингдек, даъвогар ёки жавобгарнинг (фуқаролик ишлари бўйича) талаби билан бундай тарзда шикоят бериш муддати ўзгариши мумкин. Жумладан, бош прокурор апелляция судига шикоят муддатини 2 ойга узайтиришга ҳақли.

Муқобил апелляция суди юқорида номлари тилга олинган шахслардан бири (бош прокурор бундан мустасно) томонидан асосий апелляция суди устидан шикоят қилган ҳолларда амалга оширилади. Муқобил апелляция судига шикоят қуйи босқич суд ҳукми эълон қилингандан сўнг ўн беш кун муддат ичида берилади.

Хўш, апелляция шикояти ҳукм эълон қилинган суд жараёнига қандай таъсир кўрсатади, деган саволнинг туғилиши, табиий. Аввало, апелляция шикояти берилса, суд ҳукмининг қонуний кучга киритилиши тўхтатилади. Иккинчидан суд ҳужжатлари (шикоят билан бирга) юқори босқич (апелляция) судига кўриб чиқиш учун тақдим қилинади. Бу ўринда шуни эслатиб ўтиш жоизки, асосий апелляция босқичи судининг ваколатлари анча чекланган. Яъни, бу суд жараёни асосан қуйи босқич судида кўриб чиқилган масалалар доирасида олиб борилади. У шикоятда баён этилган талабларнигина кўриб чиқади. Француз тадқиқотчиларининг фикрига кўра, бу суд жараёнида "тафтишнинг бошланиши эмас, балки тузатиш тамойили"га амал қилинади. Айтайлик, судланувчи ўзига нисбатан қўлланган жазо чорасидан норози бўлиб, шикоят қилади. Бироқ шикоятчининг аризасида у томонидан келтирилган зарар миқдори аниқ кўрсатилмаса, бундай ҳолларда апелляция суди гарчи биринчи инстанция суди жараёнида масала тўлақонли муҳокама қилинмагани, нохолисликка йўл қўйилгани аниқланган кезларда ҳам, биринчи босқич судининг қарори ўз кучида қолдирилади. Табиийки, бундай вазиятларда муқобил апеляция судига мурожаат қилинади. Чунки муқобил апелляция судининг ваколатлари асосий апелляция судлариникига нисбатан кенгроқдир. Масалан, агарда судланувчи даставвал яъни асосий апелляция судига мурожаат этишга улгурмаган бўлса, "ҳар эҳтимолга қарши" муқобил апелляция судига ўзига нисбатан қўлланган жазо чорасини камайтириш тўғрисида мурожаат этишга ҳақли. Шундай қилиб, апелляция босқичи судининг ваколат доираси чекланган бўлса-да, у, асосий эътиборни жиноят қилувчининг ҳолатини имкон қадар енгиллаштиришга қаратади. Апелляция суди қуйи судларнинг айблов ҳукмини ўз кучида қолдириши, бекор қилиши, баъзан эса (заруратга қараб) ишни қайта кўриб чиқишга тавсия этиши мумкин. Умуман олганда, апелляция инстанцияси кўрилаётган ишнинг моҳияти, характери ва кўламидан келиб чиқиб, уни поёнига етказиши мумкин. Мамлакат қонунчилигида шу нарса ҳам назарда тутилганки, баъзи ҳолларда манфаатдор шахслар томонидан судланувчининг хатти-ҳаракати юзасидан янги далиллар ошкор этилса, прокурорнинг талаби билан жазо чоралари кучайтирилиши ҳам эҳтимолдан ҳоли эмас. Апелляция суди кейинги маълумот ва далилларни асосли деб топса, шундай хулосага келиши мумкин.

Апелляция суди жараёни судьялардан бирининг маърузаси билан бошланади. Унда кўрилаётган ишнинг мазмуни қисқача баён этилади. Сўнгра муҳокамага ўтилади. Суд жараёнида иштирок этаётган барча терговчиларнинг фикри эшитилмайди. Уларнинг дастлабки босқич судлари учун тайёрлаган баённомалари ва хулосаларидан фойдаланилади.

Апелляция судларида ишлар таркиби 3 кишидан кам бўлмаган ҳайъат йиғилишларида кўриб чиқилади. Баъзи ҳолларда фуқаролик ишлари 5 кишидан иборат судьялар иштирокида муҳокама қилинади.

Апелляция босқичи судларининг ҳудудий ваколатлари муайян суд округлари доирасида амалга оширилади. Унинг таркибига бир қанча департаментлар киради. Ҳар бир апелляция суди у жойлашган шаҳар номи билан аталади.

Ушбу судлар таркиби бир қанча палаталардан иборат. Яъни фуқаролик ва жиноят ишлари бўйича бир қанча палаталар мавжуд. Баъзи апелляция судлари тизимида шунингдек, савдо ва ижтимоий масалалар бўйича палаталар ҳам ташкил қилинган. Масалан, мамлакат пойтахти—Парижда 25 та, Лион шаҳрида 7 та, аксарият апелляция судларида эса биттадан палаталар фаолият кўрсатади.

Шуни ҳам қайд этиш жоизки, бундай судлар таркибидаги палаталаридан бири фақат жиноят ишлари билан шуғулланади. Бундай палаталар расмий равишда "Тузатиш апелляцияси палатаси" деб юритилади. Шунингдек, истисно тариқасида апелляция судлари фақат бир палатадан иборат бўлиши ҳам мумкин. Бундай палаталарда асосан жиноят ишлари ва фуқаролик ишлари кўриб чиқилади.Корсика оролида жойлашган апелляция суди бунга яққол мисол бўла олади.

Кузатишлар шундан далолат берадики, сўнгги йилларда Францияда апелляция судларининг имкониятлари тобора кенгайиб бормоқда. Масалан, илгари ассиз судлари (бу соҳа судлари суд тузими таркибига кирмаса-да, бироқ ўзига хос тузилмани ташкил этади)нинг жиноят ишлари бўйича чиқарган айблов ҳукмлари апелляция судларида кўриб чиқилмасди. Ассиз судлари жиноят ишларини кўриб чиқиш жараёнида нопрофессионал судьялар, яъни халқ вакиллари ҳам бевосита иштирок этадиган ўзига хос суд муассасаси ҳисобланади. Республикада 2000 йилнинг 15 июнида қабул қилинган янги қонунга асосан ЖПК қонунчилигига ассиз судларининг биринчи босқичида эълон қилинган айблов ҳукмлари устидан апелляция тарзида шикоят қилиш қоидалаштирилди.

Акмал НАБИРАЕВ
тайёрлади.
Самарқанд шаҳри

ТУТАШ ТОМИРЛАР

Барҳаёт сарчашмалар

Қонунлар одамларни итоатда сақлаш мажмуаси эмас, балки маънавий тарбия воситасидир

Абу Наср Форобийнинг «Фозил одамлар шаҳри» китобида қадимги юнонлар учун қонунлар жиноятларга жазо берилишини таъминлайдиган дастуруламал ёхуд жамиятни ижтимоий адолат асосида мўътадил бошқаришни кафолатлайдиган кўрсатмалар мажмуасигина бўлиб қолмасдан, балки фуқароларни юксак ботиний фазилатлар асосида тарбиялайдиган қимматли қўлланма вазифасини ўтаганлиги ёзилади. Бундай қўлланмаларни Афлотун сингари ҳакимлар яратишган ва Форобий каби алломалар томонидан шарҳланган бўлса, шунга суяниб, қомусий адабиётнинг кейинги давр мутафаккирлари ижодини қай даражада бойитганлигини тасаввур этса бўлади. Буюк муаллифларимизнинг бир-бири билан муқояса қилиш имконини берадиган шу каби теран маънили асарлари мавжуддирки, қуйидаги мулҳазаларимиз шу ҳақда.

Форобий ёзишича, Афлотун агар бирор одамнинг одати ва табиати Қонунга мос, гўзал ва талабга жавоб берадиган бўлмаса, у доимо пасткаш, жирканч бўлиб, ҳар гал қонунни бузганида жиноятчи сифатида қораланади, деган ғоя тарафдори бўлган.

Афлотуннинг Форобий баёнидаги фикридан шу жиҳат аёнки, юнон алломаси ўз табиати, хусусиятига кўра маҳдуд одамларнинг фожиаси ҳақида ҳам фикр юргизган. Афлотуннинг шу борадаги мушоҳадалари бизнинг адабиётимизга, хусусан, Паҳлавон Маҳмуд ижодига ҳам бевосита ёхуд билвосита таъсир қилгани аниқ.

Бу ҳақда фикрлаганда, бир ҳақиқатни эътибордан фаромуш қилмаслигимиз керак. Барча дину диёнатларнинг мажмуаси инсонни бугун кечагидан, эртага бугунгидан комилроқ, етукроқ инсон қилиб тарбиялашга сафарбар қилинган ва бу сафарбарлик дин ва адабиёт вакиллари томонидан эътироф этилган. Бироқ шуниси ҳам рад этилмаганки, аҳли башарнинг шундай тоифалари ҳам мавжуддирки, уларни муайян тафаккур мезонларидан келиб чиқиб камолатга дахил қилиши ниҳоятда мушкул.

Халқимизда беш бармоқ тенг эмас, деган нақл бор. Паҳлавон Маҳмуднинг «Жанглар келар бўлсаки, эр эр билан тенг, Не-не қалъалар бўлгусидир ер билан тенг. Рўза тутиб кундузи, тунлар ўкраб, шер бўлмаган, асли бўлмағай шер билан тенг» қабиладаги рубоийлари ҳам бу ҳақиқатни тасдиқлайди. Бироқ юнон мутафаккирининг қомусий меросидан боя келтирилган иқтибос мазкур «беш бармоқнинг тенг эмас»лигини таъкидлабгина қолмай, айрим тоифаларни тарбиялашдан кўра улардан эҳтиёт бўлиб ҳаёт кечирмоқ инсоният учун манфаатлироқ эканлигини ҳам уқтиради. Паҳлавон Маҳмуд ҳазратлари ҳам юнон алломасининг бундай хулосаларига монанд рубоийлар битган: «Ҳеч қора тош дур каби маъдан бўлмас, Мурч ила занжабил ширин таъм бўлмас. Тинглаки, Пурёйвали айтади сўз, аслида номард сира одам бўлмас». Бу ўринда шуни алоҳида уқтириб ўтиш лозимки, бундай рубоийлар Паҳлавон Маҳмуд ҳазратларининг инсон тарбиясига иккиланиб қараганини кўрсатмайди, балки такрор айтамиз, айрим тоифаларнинг маҳдудлигидан туғилган аламини ифодалайди, холос. Аксарият ҳолларда эса буюк рубоийнавис ўз тафаккури билан ҳар бир одамни комил инсон қилиб тарбиялаш жабҳасидаги енгилмас бир курашчи эдики, бу фазилатни унинг кўпгина рубоийларида учратиш мумкин. Масалан, қуйидаги рубоийга эътибор берсак: «Зарб берсак агар чарх фили яксон бўлғай, уфқ доираси ноғораи шон бўлғай. Жой олса чумоли гар бизим сафарлардан, давлатимиз туфайли арслон бўлғай.» Диққатга сазовор жиҳати шундаки, буюк юнон алломаси арслонни арслон тарзида асрашни, унинг арслонлигига путур етказмасдан, «айнитмасдан» тарбия қилишни таъкидлаган эди. Бундан аён бўладики, Паҳлавон Маҳмуд ҳазратлари юнон алломасидан мутаассир бўлибгина қолмасдан, балки амал қилган идеаллларнинг айрим жиҳатлари билан мунозарага ҳам киришган.

Паҳлавон Маҳмуд ҳазратлари қонунлар одамларни итоатга мажбурламаслиги лозим, балки озод руҳ эгалари сифатида маънавий тарбия воситаси ва теран ҳаётий сабоқлар йиғиндиси эканини таъкидлайди. Аён бўладики, итоат итоат учун эмас, балки бу инсонларнинг ўзаро мазмунли ҳаёт кечиришлари учун зарурдир.

«Фозил одамлар шаҳри» китобида Форобий ёзади: «Афлотун шаҳар аҳолиси қанчалик меҳр-шафқатли бўлса, уларни бошқарув шунчалик юқори даражада илоҳий бўлади» деб ҳисоблайди. Паҳлавон Маҳмуднинг бутун ижоди Афлотуннинг юқоридаги фикрига бетакрор рубоий оҳангларида сингдирилган ҳикматлар билан берилган жавоблардан иборат улкан меросдир. Унинг жами ижоди бир мақсад: инсонни илоҳий тарбиялаш масалаларига бағишланган. Шунинг учун ҳам қиёсий мутолаа масалаларига бағишланган фикрларга Паҳлавон Маҳмуднинг бутун ижодини далил қилиб қўяверсак ҳам бўларди, бироқ ҳарқалай мухтасарлик тамойилини назарда тутиб, ана шундай рубоийлардан иккитасини мисол тариқасида келтириш билан кифояланамиз. «Кўзёш, не ажаб, кўзда қароқни ювса гар, дўст йўқки бирон дилимда доғни ювса гар. Маъно эгаси саналса одам, мен шул шарт билаки, салла гуноҳни ювса гар.» Иккинчи рубоий: «Сайқал берибон дилга ҳалол бўлғайман, мисли булоқ суви зилол бўлғайман. Гардларни ювиб фориғ этар кўзёшим, беғаш, бекудрат, бемалол бўлғайман.» Дарҳақиқат: ушбу битиклар эзгуликка мойил кўнгилларни илоҳият булоғидан баҳраманд этади, маънавий интилиш-изланишлар изтироби чиғириғидан олиб ўтиб, руҳан тозартиради.

Абу Наср Форобий талқинларидан кўринадики, Афлотун инсон руҳий тарбиясига ҳам алоҳида эътибор назари билан қараган: «Афлотун, руҳ энг эзгу олам бўлгани учун инсон аввало ўзининг руҳини камол топтириши керак...»

Паҳлавон Маҳмуд ҳазратларининг рубоийларида бу масала алоҳида тараннум этилган. Руҳий тарбиянинг мукаммал бўлиши зарурлигини таъкидлаб ижод қилган бу беназир зот руҳни парвозга шай бир қуш тарзида тасаввур қилади. Қуш худди рўйи заминдан парвоз қилгани каби руҳ ҳам тупроқдан бўлган одам вужудидан илоҳий юксаклик сари учади. Шунинг учун ҳам руҳ юксак бир тарзда ҳаёт кечирмоғи жоиз. Акс ҳолда у парвоздан бенасиб қолади.

Абу Наср Форобийнинг ёзишича, руҳни тарбиялашнинг ўзи бўлмайди: «Афлотун оқиллик ҳақида эслатиб, машаққатдан роҳатни афзал кўриш бемаъни ҳаёт тарзи эканлигини тушунтиради».

Бу ғоя Паҳлавон Маҳмуд рубоийларида ҳам кўзга яққол ташланади ва ўзига хос йўсинда ифода қилинади. Шайхнинг уқтиришича, ҳар бир одам тўрт унсурҳаво, ўт, сув, тупроқдан таркиб топган ва бу таркибот ўша тўрт унсурнинг ўзаро бирикуви тарзида рўй берган экан, тинимсиз машаққатда бўлиш инсоннинг асл табиатига хосдир. Шунинг учун ҳам риёзат чекиб, камолотга эришув инсоннинг илоҳий қисматидир ва у ўзининг бу қисматига хилоф иш тутса, таназзулга учрайди: «Дилларни мусаффо нафасу доғ пишитар, дилларни ловуллаб, ки, оловгоҳ пишитар. Кўзёш тўла кўзадир вужуд, лекин хом бу сафолни дард ясар-оҳ пишитар».

Паҳлавон Маҳмуд қонуннинг тартибқоидаларини қабул қилишнинг шарт-шароитларига алоҳида урғу беради. Унинг фикрича, шаҳарлар, қонунлар қадимийлиги ёки навқиронлиги боис аҳоли гавжумлигига эришолмайди. Агар у қадимий бўлса, у ҳолда қонун чиқарувчининг иши осонлашади. Чунки бу шаҳар аҳолисининг аҳволотига таъсир ўтказувчи ҳамда кейинги қонунларга муқаддима бўлгучи аввалги қомуслар кучини сақлаб туради. Агарда у янги бўлса, у ҳолда қонун соҳибининг иши анча қийинлашади. Ушбу қийинчилик аввалабор қомусларни яратиш, бу жараён ниҳоясига етгач эса одамларни унинг асосида яшашга кўниктириш соҳасида рўй бериши муқаррар бўлган муаммолар, етишмовчиликлардан иборат. Ҳар қалай, бу ҳол подшолар учун айниқса кўпроқ қийинчиликлар туғдирганлигини англаш қийин эмас. Инсон зоти табиатига кўра нодонлар тоифасидан қочиб яшайди. Шоҳ бўлса фуқароси қандай бўлса, шундан келиб чиқиб сиёсат юргизишга мажбур. Агар фуқаро аксар жоҳил одамлардан иборат бўлса, мана шу нодонларнинг микдорига мутаносиб равишда раҳбарнинг уқубатлари кўпаяди. Чунки ҳар қандай шоҳ, модомики, мартабасини ўз ихтиёри билан танлаган экан, ўз фуқароларига маҳкумдир. Шунинг учун ҳам агар у доно бўлса, машаққатлари фуқаролар орасида «нодонлар суҳбати» фожиаларини енгиб, ўз мамлакатида бир қадар мавзун ҳаёт тарзини қарор топтириши керак бўлади. Шунинг учун ҳам Паҳлавон Маҳмуд ҳазратлари Форобий талқинидаги Афлотуннинг қарашларини қуйидаги рубоийлари билан тасдиқлайди: «Май бирла қадаҳ, қадаҳ сафо бирла ҳаёт, дарё дур ила, дур чи баҳо бирла ҳаёт. Давлат ила халқ бир-бирига чамбарчас, подшоҳ биз ила, биз подшоҳ бирла ҳаёт.»

Афлотун давлат тузилишини кемага ўхшатади, деб ёзади Абу Наср Форобий. Паҳлавон Маҳмуд ҳазратлари бўлса шу сатрларга монанд мисралар тузади: «Бу кемага бунча ҳайрон қолманг асло, шоҳ дарғадир, ўйга толманг асло. Қўрқитмасин ҳеч мавжу довуллар сизни, тўфон ғамидин хавотир олманг асло».

Абу Наср Форобий ҳазратларининг китобида мерос ҳақида ғоя муҳим бир фикр келтирилади: «Агар шаҳарда катта бир одам авлодига мансуб одам фойдали ишлар билан машғул бўлган бирор покдомон шахс бўлса, унинг иши давом эттирилиши зарур...»

Хулоса ўрнида шуни таъкидлаш жоизки, Форобий талқинидаги Афлотун меросига Паҳлавон Маҳмуднинг ҳамоҳанг фикрлаш тарзи аждодларимизнинг тафаккур дунёси нақадар кенг қамровли эканлигидан дарак беради.

Матназар АБДУЛҲАКИМ,
Хоразм Маъмун Академиясининг катта илмий ходими

ДИҚҚАТ, «ОБУНА — 2002»!

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги 2002 йил учун Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатларининг қуйидаги расмий даврий нашрларига

обуна эълон қилади

«ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚОНУН ҲУЖЖАТЛАРИ ТЎПЛАМИ» ва «ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛИКЛАРИ, ДАВЛАТ ҚЎМИТАЛАРИ ВА ИДОРАЛАРИНИНГ МЕЪЁРИЙ ҲУЖЖАТЛАРИ АХБОРОТНОМАСИ»

Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари ва Ўзбекистон Республикаси вазирликлари, давлат қўмиталари ва идораларининг меъёрий ҳужжатлари ахборотномаси ҳар ойда икки марта ўзбек ва рус тилларида нашр қилинади ҳамда Ўзбекистон Республикаси меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларининг матнларини тезкор ва ўз вақтида чоп этилишини таъминловчи ягона расмий манба ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари тўпламига янгидан қабул қилинадиган:
— Ўзбекистон Республикаси қонунлари;
— Олий Мажлис қарорлари;
— Конституциявий суд қарорлари;
— Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармонлари ва фармойишлари; — Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорларининг меъёрий тусдаги барча матнлари киритилади.

Ўзбекистон Республикаси вазирликлари, давлат қўмиталари ва идораларининг меъёрий ҳужжатлари ахборотномасига Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги томонидан давлат рўйхатидан ўтказилган умумий мажбурий тусдаги идоравий меъёрий ҳужжатлар киритилади.

Обуна барча алоқа бўлимларида, «Иқтисодиёт ва ҳуқуқ» Нашриёт уйида (тел.: 144-71-87), Даврий нашрлар Агентлигида (тел.: 139-17-54) ва Ишбилармонлик адабиётларини тарқатиш Агентлигида (тел.:41-78-29, 41-77-06) ҳамда даврий нашрларни тарқатувчи бошқа ташкилотларда амалга оширилмоқда. Батафсил маълумотларни Адлия вазирлигининг 133-69-72 телефони орқали олишингиз мумкин.

Ўзбекистон республикаси Қонун ҳужжатлари тўплами ва Ўзбекистон республикаси вазирликлари, давлат қўмиталари ва идораларининг меъёрий ҳужжатлари ахборотномасига обуна биргаликда амалга оширилади.

Обуна индекси — 916

АЛВИДО, КЕЛИНОЙИ!

Дилором бир олам орзулар билан Хартум қишлоғидаги Жаҳонобод маҳалласига, Мирзаевлар хонадонига келин бўлиб тушган эди. Афсуски, у оппоқ орзуларига етиша олмади. Тўрт нафар норасида болаларини ташлаб, ўз жонига қасд қилди. Нега шундай бўлди?! Нега ўн гулидан бир гули очилмаган навжувон она бу йўлни танлади?!

Хонадонда Дилором эри Ҳамидулло, тўрт боласи ҳамда қайниси Ёдгор билан бирга яшашарди. 1995 йил оиланинг устуни, суянган тоғи бўлган Сотқиной она вафот этди. Начора, ҳеч ким дунёга устун бўлган эмас.

Лекин Ёдгор бу тақдири азални тан олгиси келмас, келинойиси кўзига хунук кўриниб, онасининг ўлимида уни айблар эди.

Бир куни ичиб келиб, келинойиси Дилоромни қаттиқ дўппослади, ҳақоратлаб, иззат-нафсига тегди.

- Онамнинг ўлимига фақат сен айбдорсан, сен бўлмаганингда онам ўлмасди, - деди.

Бундай ҳақоратга чидай олмаган Дилором алламбало дориларни ичиб, ўзини ўлдиришга чоғланди. Яхшиямки, дўхтирлар бор экан, ҳаётини сақлаб қолишди.

Аммо бу Ёдгорни заррача чўчитмади. Яна бир қориндан талашиб тушган жигари, ота ўрнида ота бўлиб қолган акасининг жуфти ҳалоли бўлган келинойисини қийнай бошлади.

Яна бир куни уни ҳеч бир сабабсиз уриб, тан жароҳати етказиб, хўрлади.

- Сени барибир тинч қўймайман, - деди у кўзлари ёниб.

Эридан бир чертки, ҳатто шапалоқ емаган жувон қайнисидан, эрининг укасидан тепки еди, хўрлик, ҳақорат кўрди. Калтак азоби жонидан ўтган Дилором маҳалла фуқаролар йиғинига йиғлаб чиқди. Оқсоқолга мурожаат қилиб, Ёдгорни тартибга чақириб қўйишни ўтиниб сўради.

Оқсоқол Ёдгорни чақириб огоҳлантирган бўлди, келинойисини хафа қилмаслик ҳақида тилхат олди. Қани энди бу тилхат билан Ёдгор йўлидан қайтса эди.

Орадан маълум вақт ўтиб, Ёдгор яна келинойисини хўрлаш мақсадида акасининг ҳали қуриб битказилмаган уйига келади. Дилоромни бу ердан топа олмасдан, акаси ва келинойиси пешона тери эвазига топган маблағига қураётган уйга ўт қўйиб юборди. Хайриятки, яхши одамлар ўтни ўчиришибди.

Январ ойининг сўнгги куни. Маст ҳолатда уйга кириб келган Ёдгор келинойисидан қатиқ топиб беришни талаб қилди. Аксига олиб, уйда қатиқ йўқ эди.

- Нега қатиқ олиб келмадинг? - деган баҳонани рўкач қилиб, қайин келинойисига яна мушт кўтарди. Яна тан жароҳати... Наҳотки, бу зўравон қайинни танобини тортадиган азамат топилмаса? Қани эр, қани маҳалла-кўй, қани қўшнилар? Шунча ҳам хўрлик бўладими?

Қўшниларнинг шоҳидлик беришича, 6 февралдан 7 февралга ўтар кечаси Мирзаевлар хонадонида жанжал бўлган. Фабрикада қоровуллик қиладиган эри Ҳамидулла тунги соат иккиларда хабар олиш учун уйига келади. Укаси Ёдгор билан ўрталарида яна жанжал чиқади. Гап орасида ака-уканинг келишмовчиликлари-ю, жанжалига сабабчи фақат Дилором, деб айтилади.

Ана шундан сўнг аламига чидай олмаган Дилором энг сўнгги йўлни танлади.

Бир навжувон аёл ана шундай хазон бўлди. Тўрт норасида гўдак чирқиллаб қолди. Онаси ўрнида оналик қилгудай келинойи қайин укасининг хўрлаш ва ҳақоратлашларининг қурбони бўлди. Унинг орзулари кўп эди. Аввал қайнонасининг ўрнида сағир қолган қайинукасини уйлаш, кейин янги уйга кўчиб чиқиш, сўнгра ўз фарзандларининг орзу-ҳавасини кўриш... Афсус, ниятларига етолмади, қўллари, кўзлари очиқ кетди дунёдан.

Келинойисининг ўз жонига қасд қилишига сабабчи бўлган Ёдгор одил суд олдида жавоб берди. Лекин хазон бўлган гул қайта тирилармиди?!

Илҳомжон ЭГАМНАЗАРОВ,
журналист

«ИНСОН ва ҚОНУН»

катта йўлга тараддуд кўраётир.

Сиз-чи, азиз муштарий?

Агар бизга келгуси йилда ҳам ҳамроҳ, ҳамфикр ва ҳаммаслак бўлишни ният қилсангиз, "Инсон ва қонун" газетасига 2002 йил учун обуна бўлишга шошилинг!

КЕЛИНГ, КУЛИШАЙЛИК

Оиласи билан Австралияда дам олиб қайтган инглиз ўртоғига хотираларини сўзлаб беряпти:

— Ажойиб ўлка эканда! Кўнглинг тусаган ҳамма нарса бор: мен учун бар, болалар учун пляжлар, хотиним учун офтоб, қайнонам учун акулалар...

***

Қайнона ўлим тўшагида узилай деб ётипти. У деразага қараб дейди:

— О, шафақни қаранг. Ажойиб-а!

Куёви:

— Чалғиманг, ойижон, чалғиманг. Ўз ишингиз билан шуғулланинг...

Ушбу сондаги суратлар муаллифлари Абдуғани ЖУМАЕВ ва Индира ХУДОЙБЕРГАНОВА

СУВ ЮЗИДАГИ ЖАСАД

Нарпай канали йилнинг тўрт фаслида ҳам тиним билмай оқади. Тил-забонсиз бу канал ўз бағрида қанчадан-қанча сир-синоатларни яширган. У одамзот боласига қоронғу не-не воқеа-ҳодисаларга гувоҳ бўлган. Фақат унинг тили йўқ, шунинг учун кўрган-кечирганларини очиқ-ошкор айтолмайди. Агар мўъжиза рўй бериб, сув тилга кирганда, эҳтимол, бугун жуда кўп жумбоқлар ўз ечимини топиб кетарди.

Гапни сувдан бошлаганимиз бежиз эмас, албатта. Чунки қуйида ҳикоя қилмоқчи бўлган мудҳиш бир жиноят тафсилотларининг бир учи бевосита ана шу Нарпай каналига бориб тақалади.

“ТАТИУРОВКА”

Изғирин, этни жунжиктирадиган кеч кузак кунларининг бирида Пахта тумани Ш.Қаҳҳоров номидаги хўжалик ҳудудидан оқиб ўтадиган Нарпай каналидан ажралиб чиққан арикда кутилмаганда номаълум кишининг жасади топилди. Одамлар сув юзида юзтубан ётган жасадни кўриб, зудлик билан милицияга хабар беришди.

Кейинчалик суд-тиббиёт экспертизаси арикдан топилган номаълум шахс кўкрак қафасининг ёпиқ шикастланиши, бурун, икки тарафлама қовурғаларни силжиб синиши, плевра ва ўпка варақларининг йиртилиши оқибатида кўп қон йўқотган ва жон таслим қилган, бунинг устига у сувда тўрт-беш кун ётиши натижасида шишиб кетган, деган хулосани берди. Яна марҳумнинг қон ва сийдигида этил спирти бўлиб, бу у ўлим олдидан ўта маст ҳолатда бўлган деган маънони англатарди.

Энг муҳими, жасаднинг чап қўлининг елка қисмида қиз сурати тасвирланган "татиуровка" бор эди. Бу жасаддаги бирдан бир белги эди.

Хўш, бу кимнинг жасади? Уни ким ёки кимлар даҳшатли қийноққа солиб, ўлдирган? Нега каналга ташлаб юборишган? Бундан кўзланган мақсад-муддао нима?

Мазкур жиноятни ечиш, айбдорларни топиш учун аввало, бу саволларга жавоб топиш зарур эди.

* * *

Мана бир неча кундирки, Ойзода уйқусида алоқ-чалоқ тушлар кўриб, босинқираб чиқади. Марҳум ота-онаси безовта қиёфада тушига киради. Яна акаси Тоғаймурод ҳам сирли кўриниш берди. Жигар-жигарда, касал-бетоб бўлганми, ё бошига бирон бир ташвиш тушганми, ахир, иссиқ жон дейдилар-ку! Ойзода ўзича кўрган тушларининг таъбирини яхшиликка йўйди. Эрта-индин акам келиб қолар, йўқса, ўзим бориб, бирров хабар олиб келарман, деган ўй билан кўнглига таскин-тасалли берган бўлди.

Аммо ўша кун ишдан уйга қайтгач, қайнонасининг оғзидан кутилмаганда, жиянингиз келиб кетди, акангиз ҳеч қаерда йўқ эмиш, деган сўзларни эшитиб, ҳуши бошидан учди, юрагига хавотир ёпирилиб кирди. Тоқати тоқ бўлиб, шоша-пиша акасининг уйи томон йўл олди. Ҳаллослаб етиб келгунга қадар ўпкаси нақ бўғзига тиқилди. Аммо жияни Жамшид 20 сентябр куни отасини бирга ишлайдиган Юсуф Адизов набира кўрганлиги муносабати билан борган зиёфатга олиб кетгани, шундан буён кўрмаганлигини айтгач, у баттар довдираб қолди. Юрагида бир-биридан хавотирли ўйлар бош кўтариб кела бошлади. Нималар бўлаяпти ўзи?! Акам қаерга кетдийкин? Бунақа одати йўқ эди-ку?! Ё бирон кор-ҳол рўй бердимикин?!

Ойзода шу куниёқ барча қариндош-уруғ, таниш-билишлардан акасини сўраб-суриштирди. Аммо унинг ҳеч қаердан дараги чиқмади. Бирон бир кимса акасини кўрдим ҳам демади.

Ниҳоят, бешинчи кун деганда унга қариндошлари шумхабарни етказишди: ўликхонада кимнингдир жасади ётган эмиш. Жасаднинг кўриниши Тоғаймуродга ўхшар эмиш. Сен ҳам бориб кўрчи, эҳтимол...

Бошга тушганни кўз кўради, дейишади. Ойзода ҳам чор-ночор ўликхона томон йўл олди. Аммо не кўз билан кўрсинки, акаси...

Йўқ, у акасини дафъатан таний олмади, жасаднинг юзи бижғиган хамирдек шишиб кетган, унга қараб туриб бирон нарсани англаш амри маҳол эди. Ойзода фақат ўнг елкадаги қиз сурати солинган "татиуровка"га кўзи тушди-ю, юраги орқага тортиб кетди.

Бу акаси Тоғаймуроднинг жасади эди.

* * *

Тоғаймурод қассоблик касбининг бошини тутган эди. Унинг топиш-тутиши ҳарқалай ёмон эмасди. Бировдан кам жойи ҳам, ортиқ жойи ҳам йўқ эди. Ҳар кун топгани рўзғоридан ортиб, ўзининг ейиш-ичишига ҳам етиб турарди. У Зиёвиддин қўрғонидаги деҳқон бозорида Юсуф Адизов, Фозил Ўриновлар билан бирга қассобчилик қилар эди. Унинг ишидан-ку, нолдийдиган жойи йўқ эди. Аммо оиладан омади чопмаган эди. Дастлаб, у Зулфия исмли қизга уйланди. 1990 йилгача бирга яшашди. Оиласи тинч эди. Икки фарзанд дунёга келди. Аммо бу осуда ҳаёт узоққа чўзилмади. Тоғаймуроднинг оиласига кўз тегдими, бошқа нарса бўлдими, ишқилиб, кутилмаганда Зулфия оғир руҳий хасталикка чалиниб қолди. Шундан сўнг рўзғоридан ҳаловат кўтарилди. Охийри, у чор-ночор Зулфия билан ажрашишга мажбур бўлди.

Ҳаммаси ана шу биргина Зулфиянинг руҳий хасталикка чалиниб қолиши-ю, рўзғорига дарз кетишидан бошланди. Йўқса, бу савдолар унинг бошига қайда эди...

Биринчи оиласи бузилгач, Тоғаймурод Азиза Тўлибоева деган жувон билан никоҳдан ўтмай яшаб юрди.

Ростини айтганда, буни росмана оила деб ҳам бўлмасди. Аммо шунга қарамай ўртада бир қиз дунёга келди. Лекин унинг ҳаётида бирон бир нарса ўзгармади

Буёғини сўрасангиз, Тоғаймуроднинг жасади сувдан топилишидан чамаси, бир ой муқаддам Азиза у билан орани очиқ қилган эди. Албатта, бу бежиз эмас, ўзига яраша бир қатор сабаблари бор эди. Гап шундаки, Азиза Тоғаймуродни бегона аёл билан хиёнат устида ушлаб олган эди. Яна денг, бу биринчиси эмас, илгари ҳам айни шундай ҳолат такрорланган, аммо ўшанда Азиза азбаройи ўртадаги қизининг тақдирини ўйлаб Тоғаймуродни кечирган эди. Иккинчи марта эса, ундан буткул кўнгли совиб кетди, дафъатан бирга яшаш бефойда, деган қатъий фикрга келди-ю, ҳеч иккиланмай орани очиқ қилди.

* * *

Шу ўринда яна тергов жараёнига қайтсак. Мурданинг шахси аниқлангач, орган ходимлари жиноий ишни очиш, жиноятчини топишга киришишди. Дастлаб улар ишни набирасининг туғилгани муносабати билан Ю.Адизов уюштирган зиёфатдан бошлашди. Бу зиёфатда иштирок этган ҳар бир киши сўроқ қилинди, айтилган қадаҳ сўзлари қайта-қайта таҳлилдан ўтказилди. Зиёфатдан сўнг Тоғаймуродни уйига элитиб қўйган И.Худойқуловнинг "Тико" русумли енгил машинаси ҳам қайта-қайта текширувдан ўтказилди. Аммо буларнинг биронтаси ҳам жиноятни очишга ёрдам бермади. Тоғаймуроднинг ўлими шундай сирли тарзда амалга оширилган эдики, ундан на из, на белги қолган эди. Бу тергов ишларини олиб бораётган кишилар олдига бир-биридан сирли ва чигал жумбоқларни кўндаланг қўяр эди.

БИР ОЙ АВВАЛГИ ГАП

Фақат Фозил Ўриновнинг терговда берган кўргазмаси воқеага анча ойдинлик киритди.

— Биз анча йилдан буён бирга қассобчилик қилиб келганмиз, — деди Ф.Ўринов ўз кўрсатмасида. — 1999 йилнинг 20 сентябр куни соат 11-12 оралиғида Тоғаймурод яна бир шеригимиз Юсуф Адизов билан кўчага чиқиб кетган эди. Аммо кечки соат бешларда кутилмаганда, у менинг ҳовлимга кириб келди. У ширакайф бир аҳволда эди. Қарзга ўн минг сўм пул сўради. Бирга ишлаймиз, йўқ, дея олмадим, уйдан айтган пулини олиб чиқиб бердим. У пулни шоша-пиша чўнтагига солиб, ҳовлидан чиқиб кетди. Қаерга бораётганини, пул нима учун зарур бўп қолганини ҳам айтмади. Шундан сўнг уни қайта кўрмадим. Ўшанда бундай бўлишини ким ўйлабди, дейсиз. Йўқса, уни ҳовлидан чиқармаган бўлардим.

Фақат эртаси кун, яъни 21 сентябрда Ф.Ўринов одатдагидек, тонг саҳарда Тоғаймуроднинг уйига борган. Тоғаймуроднинг ўғли билан бирга ҳовлида бозорга олиб чиқиш учун қўй сўйишган. Шунда Фозил Ўринов Жамшиддан:

— Отанг қаерда, кўринмайди? — деб сўрайди.

Жамшид унга жавобан шундай дейди:

— Мен ухлаб ётганимда отам уйга келиб-кетган экан. Кўча кийими уйда ечилган экан. Ўзини кўрмадим...

Шундан сўнг Фозил Ўринов Тоғаймуродни излаб унинг хотини Азизанинг уйига боради. Аммо у ерда ҳам Тоғаймуродни топа олмайди. Шунда унинг ҳам кўнглига хавотир оралайди. Ахир, Тоғаймурод унга ҳам бегона эмас, қиёматли дўст, ҳамкасб эди. Бунинг устига Тоғаймурод унга кўнгил ёриб унча-мунча сирини айтарди.

Бир гал у Фозилга шундай деган эди:

— Биласанми, Фозил, Ойша деган бир аёл билан танишдим. Нарпай каналининг шундай ёнида туради. Бошида эри йўқ, бева экан. Тунда ҳовлисининг қаршисида, каналнинг бу бетига бориб ўтираман. Гугурт чақиб, ўзимнинг келганимдан дарак бераман. Шунда у алланимани баҳона қилиб, уйдан чиқади. Кўприкдан ўтиб ёнимга келади...

— Тоғаймуроднинг жасади топилишидан бир кун аввал, — деди Фозил Ўринов терговда берган кўрсатмасида, — кўчада тасодифан Ойша билан юзма-юз келиб қолдим. Ҳар сафар учрашиб қолганимизда, у қуюққина ҳол-аҳвол сўрашар, мени Тоғаймуродни дўсти деб биларди. Бу гал эса, уни таниёлмай қолдим. У мени кўриб туриб, ўзини кўрмасликка олди, ер чизиб олдимдан ўтиб кетди. Бунинг сабабини ҳалигача билганим йўқ. Ўртамизда бирон-бир кўнгилсиз гап ўтгани ҳам йўқ эди.

Хўш, Ойша ким? Унинг бу воқеаларга нечоғлик алоқаси бор? Наҳотки, бу жиноятнинг бир учи Ойшага бориб тақалса?!..

Абдуҳамид ХУДОЙБЕРДИЕВ,
журналист.

(Давоми келгуси сонда)

1996 йилнинг январидан нашр этилади
ИНСОН ва ҚОНУН
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

МУАССИС
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

1998 йил 2 июлда Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00141-рақам билан рўйхатга олинган

Бош муҳаррир
Шодиқул ҲАМРОЕВ

ЖАМОАТЧИЛИК КЕНГАШИ
Ғайбулло РАҲИМОВ
Шуҳрат РЎЗИНАЗАРОВ
Эркин ҚУДРАТОВ
Аслиддин БОЛИЕВ
Абдил ТЎХТАШЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ
Шуҳрат ФАЙЗИЕВ
Ғафур АБДУМАЖИДОВ
Ҳусан ИБРОҲИМОВ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Ислом ҲАМРО
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Нормейли НОРПЎЛАТОВ
Миршоҳид МИРҲАМИДОВ

Индекс: 646882
«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмида, офсет усулида «Шарқ» нашриёт матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-2943. Тиражи-10.000.
Босишга топшириш вақти - 21.00
Топширилди - 20.00

Навбатчи:
Б. РАЙИМОВ
Компьютерда оригинал макет тайёрловчи:
Д. БЕКМУРОДОВА
Компьютер операторлари:
М. ЯХНЯЕВА, М. ДЎСТОВА

МАНЗИЛИМИЗ:
700047, Тошкент шаҳри, Сайилгоҳ кўчаси-5.
Тел: 132-14-18 (умумий бўлим), 133-70-65

Таҳририятга юборилган қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди ва уларга ёзма жавоб берилмайди.
Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин.
Факт ва далиллар тўғрилиги учун масъулият муаллифлар зиммасидадир.